

BUDOVÁNÍ EVROPY PRO DĚTI A S DĚTMI

Pokyny Výboru ministrů Rady Evropy o justici vstřícné k dětem

COUNCIL OF EUROPE
CONSEIL DE L'EUROPE

**Pokyny Výboru ministrů
Rady Evropy
o justici vstřícné
k dětem**

*přijaté Výborem ministrů Rady Evropy
dne 17. listopadu 2010 a důvodová zpráva*

Program Rady Evropy
„Budování Evropy pro děti a s dětmi“

www.coe.int/children

Anglické vydání:

Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice

ISBN 978-92-871-7274-7

Reprodukce textů z této publikace je povolena za předpokladu uvedení úplného názvu a zdroje, tj. Rady Evropy. Pokud mají být reprodukce používány ke komerčním účelům nebo přeloženy do některého z neúředních jazyků Rady Evropy, kontaktujte prosím publishing@coe.int.

Program Rady Evropy „Budování Evropy pro děti a s dětmi“ vznikl s cílem zajišťovat a podporovat lidská práva dětí a chránit děti před veškerými formami násilí.

www.coe.int/children

Přebal a grafická úprava: Oddělení výroby dokumentů a publikací (SPDP), Rada Evropy
Ilustrace: Eric Puybaret

Council of Europe Publishing
F-67075 Strasbourg Cedex
France
<http://book.coe.int>
ISBN 978-92-871-7573-1

Publications Office of the European Union
2 rue Mercier
L-2985, Luxembourg
Luxembourg
<http://bookshop.europa.eu>
ISBN 978-92-79-27689-7
DS-31-12-365-CS-N

© Council of Europe / European Union, 2013

Obsah

Předmluva	7
První část – Pokyny Výboru ministrů Rady Evropy o justici vstřícné k dětem	11
Předmluva	13
I. Oblast působnosti a účel	16
II. Definice	17
III. Základní zásady	17
A. Účast	17
B. Zájem dítěte	18
C. Důstojnost	18
D. Ochrana před diskriminací	19
E. Právní stát	19
IV. Justice vstřícná k dětem před zahájením soudního řízení, v jeho průběhu a po jeho skončení	20
A. Obecné prvky justice vstřícné k dětem	20
1. Informace a poradenství	20
2. Ochrana soukromého a rodinného života	22
3. Bezpečnost (zvláštní preventivní opatření)	22
4. Školení odborníků	23
5. Víceborový přístup	23
6. Zbavení svobody	24
B. Justice vstřícná k dětem před zahájením soudního řízení	25
C. Děti a policie	25
D. Justice vstřícná k dětem v průběhu soudního řízení	26
1. Přístup k soudu a soudnímu řízení	26
2. Právní zástupce a zastoupení	27

3. Právo být vyslyšeno a vyjadřovat názory	28
4. Zamezení zbytečnému prodlení	28
5. Organizace řízení, prostředí vstřícné k dětem a jazyk vstřícný k dětem	29
6. Dokazování / výpovědi dětí	30
E. Justice vstřícná k dětem po skončení soudního řízení	31
V. Podpora dalších opatření vstřícných k dětem	32
VI. Sledování a hodnocení	34
Druhá část –	
Důvodová zpráva	35
Obecné poznámky	37
Proč nový nástroj?	37
Souvislosti	38
Pracovní metoda	38
Příprava návrhu	39
Konzultace zúčastněných stran	39
Konzultace dětí a mládeže	40
Struktura a obsah	41
Úvod	43
Důvodová zpráva	45
Preambule	45
I. Oblast působnosti a účel	45
II. Definice	45
III. Základní zásady	46
A. Účast	46
B. Zájem dítěte	49
C. Důstojnost	51
D. Ochrana před diskriminací	51
E. Právní stát	52

IV. Justice vstřícná k dětem před zahájením soudního řízení, v jeho průběhu a po jeho skončení	53
A. Obecné prvky justice vstřícné k dětem	53
1. Informace a poradenství	54
2. Ochrana soukromého a rodinného života	56
3. Bezpečnost (zvláštní preventivní opatření)	59
4. Školení odborníků	59
5. Víceoborový přístup	60
6. Zbavení svobody	61
B. Justice vstřícná k dětem před zahájením soudního řízení	63
C. Děti a policie	66
D. Justice vstřícná k dětem v průběhu soudního řízení	67
1. Přístup k soudu a soudnímu řízení	68
2. Právní zástupce a zastoupení	71
3. Právo být vyslyšeno a vyjadřovat názory	72
4. Zamezení zbytečnému prodlení	76
5. Organizace řízení, prostředí vstřícné k dětem a jazyk vstřícný k dětem	77
6. Dokazování / výpovědi dětí	80
E. Justice vstřícná k dětem po skončení soudního řízení	83
V. Podpora dalších opatření vstřícných k dětem	85
VI. Sledování a hodnocení	86

Předmluva

Nechod' přede mnou, možná tě nebudu následovat.

Nechod' za mnou, možná tě nedokážu vést.

Jdi vedle mě a buď mým přítelem.

Za autora je považován Albert Camus

Rozvod, osvojení, migrace, násilí. V dnešní době může každé dítě v té či oné podobě přijít do kontaktu s justicí. Pro mnohé je to velmi nepříjemná zkušenost, i když by to mohlo a mělo být jinak, i když by mnoho překážek a zdrojů zbytečné tísně mohlo být odstraněno. Ačkoli stěžejní zásady již byly na mezinárodní i evropské úrovni úspěšně stanoveny, nelze říci, že justice je k dětem a mládeži vždy vstřícná. V přímé reakci na rozsáhlou konzultaci, kterou podnítila Rada Evropy, děti a mládež skutečně uváděly celkovou nedůvěru v systém a zdůraznily mnoho nedostatků, jako jsou zastrašující prostředí, nedostatek informací a vysvětlení přiměřených věku, nedostatečný přístup k rodině a rovněž řízení, která jsou buď příliš dlouhá, nebo naopak příliš rychlá.

Rada Evropy přijala pokyny o justici vstřícné k dětem konkrétně s cílem zajistit, aby byla justice k dětem vždy vstřícná bez ohledu na to, kdo jsou nebo co udělaly. Vzhledem k tomu, že přítelem je někdo, kdo s vámi dobře zachází, kdo vám důvěřuje a komu důvěřujete vy, kdo naslouchá tomu, co říkáte, a komu nasloucháte vy, kdo vám rozumí a komu rozumíte vy, a stejně tak, že skutečný přítel má také odvahu vám říci, že nejste v právu a stojí při vás, aby vám pomohl najít řešení, měla by se justice vstřícná k dětem snažit tyto ideály kopírovat.

Justice vstřícná k dětem nesmí „jít“ před dětmi, nesmí je nechávat za sebou

Přístupuje k dětem důstojně, s respektem, s péčí a spravedlivě. Je přístupná, srozumitelná a spolehlivá. Naslouchá dětem, bere jejich názory vážně a zajišťuje, aby byly chráněny zájmy i těch, kdo se nemohou sami vyjádřit (například malé děti). Přizpůsobuje své tempo dětem: není uspěchaná ani vleklá, ale je přiměřeně rychlá. Pokyny o justici vstřícné k dětem to vše mají zajistit a mají zaručit, aby se všem dětem dostalo odpovídajícího přístupu k justici a ohleduplného a citlivého zacházení v rámci justice.

Vlídlost a vstřícnost vůči dětem pomáhají při jejich ochraně

Opakované výslechy, zstrašující prostředí a postupy, diskriminace: přemíra takovýchto praktik zvyšuje bolest a trauma dětí, které již tak mohou být ve značné tísní a potřebují ochranu. Justice vstřícná k dětem přináší úlevu a nápravu; nezpůsobuje další bolest a utrpení; neporušuje práva dětí. Především k dětem ve věku od 0 do 17 let – ať už jsou účastníkem řízení, obětí, svědkem nebo pachatelem – by se mělo přistupovat „v prvé řadě jako k dětem“. Pokyny o justici vstřícné k dětem byly vypracovány s cílem chránit děti a mládež před sekundární viktimizací ze strany justice, zejména podpořením holistického přístupu k dítěti založeného na koordinovaných víceoborových pracovních metodách.

Pokud justice vstřícná k dětem „nejde“ před dětmi, „nejde“ ani za nimi

Evropa byla svědkem tragických justičních omylů, kdy byla názorům dětí přikládána nepřiměřená váha na úkor práv jiných účastníků nebo na úkor zájmu samotných dětí. V těchto případech se lepší stalo nepřítelem dobrého. Jak děti a mládež samy prohlašují, justice vstřícná k dětem není o přehnané přátelskosti nebo přehnané starostlivosti. Není ani o tom nechávat tíhu rozhodování na samotných dětech namísto dospělých. Systém vstřícný k dětem chrání mladé před nesnázemi, zajišťuje, aby měli prostor a možnost se vyjádřit, k jejich slovům náležitě přihlíží a interpretuje je, aniž by ohrožoval spolehlivost justice nebo zájem dítěte. Zohledňuje věk, je přizpůsoben potřebám dětí a zaručuje individuální přístup bez stigmatizace nebo „škatulkování“ dětí. Justice vstřícná k dětem je o podpoře odpovědného systému pevně spjatého s profesionálností, který zajišťuje řádný výkon

spravedlnosti, a tím podněcuje důvěru mezi všemi účastníky a činiteli zapojenými do řízení.

Justice vstřícná k dětem je na straně dětí a nabízí pomoc poskytovanou kompetentními odborníky

Justiční systémy v celé Evropě jsou plně kompetentních a starostlivých tvůrců politik a právních odborníků – soudců, příslušníků donucovacích orgánů, sociálních a zdravotnických pracovníků, zastánců práv dítěte, rodičů a pečovatelů –, kteří touží dostávat a vyměňovat si rady s cílem zlepšit svou každodenní praxi v zájmu dětí. Jelikož stojí při zajišťování práv dětí v přední linii a každodenně mohou být z hlediska dětí skutečně důležití, obsahuje tato publikace kromě stěžejního textu pokynů také důvodovou zprávu, která uvádí příklady judikatury Evropského soudu pro lidská práva a konkrétní příklady správné praxe inspirované odborníky a určené odborníkům, kteří v rámci justice pracují s dětmi.

Přijetí pokynů o justici vstřícné k dětem je významným krokem kupředu. Tento úkol však bude dokončen až v okamžiku, kdy bude možné změnu pocítit v praxi. Pro dosažení tohoto stavu je zásadní, aby byly tyto pokyny podporovány, šířeny a sledovány a aby byly oporou tvorby politiky na vnitrostátní úrovni. Klíčoví mezinárodní partneři, jako například Evropská unie a UNICEF, se již zapojili do prvních kroků na podporu pokynů, stejně jako řada vnitrostátních činitelů a občanská společnost, a stále intenzivněji zvyšují informovanost o těchto pokynech mezi hlavními zúčastněnými stranami.

Doufám, že tato publikace bude povzbuzením pro nejširší možné kruhy odborníků a tvůrců politik na vnitrostátní i místní úrovni, kteří nesou odpovědnost za to, aby byla justice k dětem vstřícnější, a usnadní jejich práci.

Justice by měla být přítelem dětí. Neměla by jít před nimi, protože ji možná nebudou následovat. Neměla by jít za nimi, protože děti by neměly být zatěžovány odpovědností vést. Měla by jednoduše jít vedle nich a být jejich přítelem.

Čtyřicet sedm členských států Rady Evropy přijalo pokyny o justici vstřícné k dětem jako příslib spravedlnosti a přátelství pro každé dítě. Nyní je čas vynaložit veškeré úsilí a tomuto slibu dostat.

*Maud de Boer Buquicchio
náměstek generálního tajemníka
Rady Evropy*

První část

Pokyny Výboru ministrů
Rady Evropy o justici
vstřícné k dětem

Pokyny

(Přijaté Výborem ministrů dne 17. listopadu 2010 na 1 098. zasedání náměstků ministrů)

Preambule

Výbor ministrů,

vzhledem k tomu, že cílem Rady Evropy je dosáhnout větší jednotnosti mezi členskými státy, zejména podporou přijímání společných pravidel v právních záležitostech,

vzhledem k nutnosti zajistit účinné provádění stávajících závazných celosvětových a evropských standardů na ochranu a podporu práv dětí, které zahrnují zejména:

- Úmluvu OSN o právním postavení uprchlíků z roku 1951,
- Mezinárodní pakt o občanských a politických právech z roku 1966,
- Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech z roku 1966,
- Úmluvu OSN o právech dítěte z roku 1989,
- Úmluvu OSN o právech osob se zdravotním postižením z roku 2006,
- Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod (ECHR) (1950, ETS č. 5),
- Evropskou úmluvu o výkonu práv dětí (1996, ETS č. 160),
- revidovanou Evropskou sociální chartu (1996, ETS č. 163),
- Úmluvu Rady Evropy o kontaktu s dětmi (2003, ETS č. 192),
- Úmluvu Rady Evropy o ochraně dětí proti sexuálnímu vykořisťování a pohlavnímu zneužívání (2007, CETS č. 201),
- Evropskou úmluvu o osvojení dětí (revidovanou) (2008, CETS č. 202),

vzhledem k tomu, že jak zaručuje Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod a v souladu s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva, právo kterékoli osoby na přístup k justici a na spravedlivé řízení – ve všech jeho součástech (zejména včetně práva být informována, práva být vyslechnuta, práva na obhajobu a práva dát se zastupovat) – je v demokratické společnosti nezbytné a stejnou měrou se vztahuje na děti, avšak s přihlédnutím k jejich schopnosti formulovat své vlastní názory,

připomíná příslušnou judikaturu Evropského soudu pro lidská práva, rozhodnutí, zprávy nebo jiné dokumenty dalších institucí a orgánů Rady Evropy, včetně doporučení Evropského výboru pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT), a rovněž prohlášení a stanoviska komisaře Rady Evropy pro lidská práva a nejruznější doporučení Parlamentního shromáždění Rady Evropy,

upozorňuje na různá doporučení Výboru ministrů členskými státy v oblasti práv dětí, včetně doporučení Rec(2003)5 k opatřením spočívajícím v zadržení žadatelů o azyl, doporučení Rec(2003)20 týkající se nových možností řešení kriminality mladistvých a úlohy soudů pro mladistvé, doporučení Rec(2005)5 ohledně práv dětí žijících v institucionálních zařízeních, doporučení Rec(2006)2 k Evropským vězeňským pravidlům, doporučení CM/Rec(2008)11 o Evropských pravidlech pro mladistvé pachatele vystavené sankcím nebo opatřením a doporučení CM/Rec(2009)10 o politických pokynech k integrovaným národním strategiím na ochranu dětí proti násilí,

připomíná usnesení č. 2 o justici vstřícné k dětem přijaté na 28. konferenci evropských ministrů spravedlnosti (Lanzarote, říjen 2007),

vzhledem k důležitosti zabezpečení práv dětí nástroji OSN, jako jsou:

- Minimální standardní pravidla OSN týkající se výkonu soudnictví za účasti mladistvých („Pekingská pravidla“, 1985),
- Pravidla OSN k ochraně mladistvých zbavených osobní svobody („Havanská pravidla“, 1990),
- Obecné zásady OSN pro předcházení trestné činnosti mladistvých („Rijádské pokyny“, 1990),
- Obecné zásady OSN týkající se justice ve věcech zahrnujících oběti a svědky trestné činnosti z řad dětí (usnesení Hospodářské a sociální rady 2005/20, 2005),
- Pokyny generálního tajemníka OSN: Postoj OSN k justici pro děti (2008),
- Obecné zásady OSN pro vhodné využívání a podmínky alternativní péče o děti (2009),
- Zásady týkající se postavení a činnosti vnitrostátních institucí na ochranu a podporu lidských práv („Pařížské zásady“),

připomíná potřebu zaručit účinné provádění stávajících závazných norem v oblasti práv dětí a nebránit přitom členskými státy v zavádění nebo uplatňování vyšších standardů nebo výhodnějších opatření,

odvolává se na program Rady Evropy „Budování Evropy pro děti a s dětmi“,

uznává pokrok dosažený v členských státech při provádění justice vstřícné k dětem,

nicméně upozorňuje na stávající překážky pro děti v rámci justice, jako jsou mimo jiné neexistující, částečné nebo podmíněné zákonné právo na přístup k justici, různorodost a složitost postupů, možná diskriminace na základě různých důvodů,

připomínaje potřebu předcházet možné sekundární viktimizaci dětí ze strany justice v rámci postupů, do nichž jsou děti zapojeny nebo jimiž jsou dotčeny,

vyzýváje členské státy, aby prověřily stávající nedostatky a problémy a stanovily oblasti, v nichž by mohly být zavedeny zásady a postupy justice vstřícné k dětem,

uznáváje názory a stanoviska konzultovaných dětí v členských státech Rady Evropy,

upozorňuje, že cílem těchto pokynů je přispět ke stanovení praktických prostředků k nápravě stávajících nedostatků v právním řádu i v praxi,

přijímá tyto pokyny, které mají sloužit jako praktický nástroj pro členské státy v rámci přizpůsobování jejich soudních i mimosoudních systémů zvláštním právům, zájmům a potřebám dětí, a vyzývá členské státy, aby zajistily, že tyto pokyny budou obecně šířeny mezi všemi orgány, které jsou odpovědné za práva dětí v rámci justice nebo které se v této oblasti jinak angažují.

I. Oblast působnosti a účel

1. Tyto pokyny se zabývají otázkou místa a úlohy a názory, právy a potřebami dítěte v rámci soudního řízení a rovněž v rámci alternativ takového řízení.
2. Tyto pokyny by se měly vztahovat na jakýkoli způsob, kterým se děti mohou z jakéhokoli důvodu a v jakémkoli postavení dostat do kontaktu s veškerými příslušnými orgány a útvary, které se podílejí na provádění trestního, občanského a správního práva.
3. Cílem těchto pokynů je zajistit, aby byla v jakémkoli takovém řízení plně dodržována všechna práva dítěte, mimo jiné právo na informace, na zastoupení, na účast a na ochranu při řádném zohlednění úrovně dítěte a jeho schopnosti chápat situaci a okolností případu. Dodržování práv dětí by nemělo ohrožovat práva ostatních zúčastněných stran.

II. Definice

Pro účely těchto pokynů o justici vstřícné k dětem (dále jen „pokyny“) se rozumí:

- a. „dítětem“ každá osoba mladší osmnácti let;
- b. „rodičem“ osoba (osoby) mající rodičovskou zodpovědnost v souladu s vnitrostátními právními předpisy. V případě, že rodiče nejsou přítomni nebo již nemají rodičovskou zodpovědnost, může se rodičem rozumět poručník nebo ustanovený zákonný zástupce;
- c. „justici vstřícnou k dětem“ justiční systémy, které zaručují dodržování a účinné provádění všech práv dětí na nejvyšší dosažitelné úrovni, se zřetelem k níže uvedeným zásadám a při řádném zohlednění úrovně dítěte a jeho schopnosti chápat situaci a okolností případu. Znamená to zejména justici, která je přístupná, přiměřená věku, rychlá, důsledná, přizpůsobená potřebám a právům dítěte a na jeho potřeby a práva zaměřená, dodržující práva dítěte včetně práv na řádný soudní proces, na účast v řízení a na jeho pochopení, na respektování soukromého a rodinného života a na nedotknutelnost a důstojnost.

III. Základní zásady

1. Tyto pokyny navazují na stávající zásady zakotvené v nástrojích uvedených v preambuli a na judikaturu Evropského soudu pro lidská práva.
2. Tyto zásady jsou dále rozvinuty v následujících oddílech a měly by se vztahovat na všechny kapitoly těchto pokynů.

A. Účast

1. Mělo by být dodržováno právo všech dětí být seznámeny se svými právy, mít odpovídající možnosti přístupu k justici a být konzultovány a vyslyšeny v řízení, do kterého jsou zapojeny nebo které se jich dotýká. Zahrnuje to patřičné zohlednění názorů dětí s přihlédnutím k jejich úrovni a jakýmkoli komunikačním obtížím, které mohou mít, s cílem učinit tuto účast smysluplnou.

2. Děti by měly být považovány za řádné nositele práv a mělo by s nimi být takto zacházeno a měly by mít nárok na výkon všech svých práv způsobem, který přihlíží k jejich schopnosti formulovat své vlastní názory a rovněž k okolnostem případu.

B. Zájem dítěte

1. Členské státy by měly zaručit účinné provádění práva dětí na to, aby jejich zájem byl prvořadým hlediskem ve všech záležitostech, do kterých jsou děti zapojeny nebo které se jich dotýkají.
2. Při posuzování zájmu zapojených nebo dotčených dětí:
  - a. by měla být patřičná pozornost věnována jejich názorům a stanoviskům;
  - b. vždy by měla být dodržována veškerá další práva dítěte, jako například právo na důstojnost, svobodu a rovné zacházení;
  - c. všechny příslušné orgány by měly zaujmout komplexní přístup tak, aby bylo náležitě přihlédnuto ke všem zájmům, které jsou v sázce, včetně duševního a fyzického blaha a sociálních a ekonomických zájmů dítěte.
3. Zájem všech dětí zapojených do téhož řízení nebo případu by měl být posuzován samostatně a uvažován s ohledem na sladění možných protichůdných zájmů dětí.
4. I když soudní orgány mají nejvyšší pravomoc a odpovědnost za přijímání konečných rozhodnutí, členské státy by v případě potřeby měly vyvinout soustředěné úsilí a zaujmout víceoborový přístup s cílem posuzovat zájem dětí v řízeních, do nichž jsou děti zapojeny.

C. Důstojnost

1. S dětmi by mělo být zacházeno s péčí, citlivě, spravedlivě a s respektem po celou dobu řízení nebo případu, přičemž zvláštní pozornost by měla být věnována jejich osobní situaci, blahu a konkrétním potřebám při plném respektování jejich fyzické a duševní nedotknutelnosti. Takového zacházení by se jim mělo dostat, ať už přišly do kontaktu se soudním nebo mimosoudním řízením či jinými intervencemi jakkoli, a bez ohledu na jejich právní postavení a způsobilost v jakémkoli řízení nebo případě.

2. Děti nesmějí být podrobovány mučení ani nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání.

D. Ochrana před diskriminací

1. Práva dětí musí být zajištěna bez jakékoli diskriminace podle pohlaví, rasy, barvy pleti nebo etnického původu, věku, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního nebo sociálního původu, socioekonomického zázemí, postavení jejich rodiče (rodičů), příslušnosti k národnostní menšině, majetku, rodu, sexuální orientace, genderové identity nebo jiného postavení
2. Zvláštní ochranu a pomoc může být zapotřebí poskytnout zranitelnějším dětem, jako jsou děti migrantů, uprchlíci a žadatelé o azyl z řad dětí, děti bez doprovodu, děti se zdravotním postižením, děti bez domova a děti žijící na ulici, romské děti a děti žijící v institucionálních zařízeních.

E. Právní stát

1. Zásada právního státu by se měla v plném rozsahu vztahovat na děti, stejně jako se vztahuje na dospělé
2. Prvky řádného soudního procesu, jako jsou zásady zákonnosti a přiměřenosti, presumpce nevinoty, právo na spravedlivý proces, právo na právní poradenství, právo na přístup k soudům a právo na odvolání, by měly být pro děti zaručeny stejně, jako jsou zaručeny pro dospělé, a neměly by být omezovány nebo popírány pod záminkou zájmu dítěte. Toto se vztahuje na všechna soudní i mimosoudní a správní řízení.
3. Děti by měly mít právo na přístup k odpovídajícím nezávislým a účinným mechanismům pro podávání stížností.

IV. Justice vstřícná k dětem před zahájením soudního řízení, v jeho průběhu a po jeho skončení

A. Obecné prvky justice vstřícné k dětem

1. Informace a poradenství

1. Od svého prvního kontaktu s justicí nebo jinými příslušnými orgány (například s policií, imigračními a vzdělávacími službami a službami sociální nebo zdravotní péče) a během celého řízení by měli být děti a jejich rodiče neprodleně a přiměřeně informováni mimo jiné o těchto záležitostech:
  - a. jejich práva, zejména zvláštní práva, která mají děti s ohledem na soudní nebo mimosoudní řízení, do kterých jsou nebo by mohli být zapojeny, a rovněž nástroje dostupné k nápravě možných porušení jejich práv včetně možnosti odvolat se proti soudnímu či mimosoudnímu řízení nebo jiným intervencím. To může zahrnovat informace o pravděpodobné délce trvání řízení, možnostech odvolání a nezávislých mechanismech pro podávání stížností;
  - b. uplatňovaný systém a postupy s přihlédnutím ke konkrétnímu místu, které dítě zaujme, a úloze, kterou v něm může hrát, a různé procesní kroky;
  - c. stávající mechanismy podpory dítěte během účasti na soudních nebo mimosoudních řízeních;
  - d. vhodnost a možné důsledky soudního nebo mimosoudního řízení;
  - e. případně náklady nebo následné kroky spojené s jejich stížností;
  - f. čas a místo soudního řízení a jiných důležitých událostí, jako jsou slyšení, pokud je dítě osobně dotčeno;
  - g. celkový pokrok a výsledek řízení nebo intervence;

- h. dostupnost ochranných opatření;
  - i. stávající mechanismy pro přezkum rozhodnutí, která se dotýkají dítěte;
  - j. stávající možnosti získání odškodnění od pachatele nebo státu prostřednictvím soudního řízení, alternativního občanského řízení nebo jinými postupy;
  - k. dostupnost služeb (zdravotních, psychologických, sociálních, tlumočnických a překladatelských a jiných) nebo organizace, které mohou poskytnout podporu, a rovněž způsob přístupu k těmto službám, případně společně s mimořádnou finanční podporou;
  - l. jakákoli zvláštní opatření dostupná za účelem nejvyšší možné ochrany jejich zájmu, pokud jsou rezidenty v jiném státě.
2. Informace a poradenství by měly být dětem poskytovány způsobem odpovídajícím jejich věku a úrovni, srozumitelně a jazykem, který zohledňuje genderové aspekty a kulturu.
  3. Obvykle by informace měli přímo obdržet dítě a rodiče nebo zákonní zástupci. Poskytování informací rodičům by nemělo být alternativou ke sdělování informací dítěti.
  4. Měly by být zpřístupněny a obecně šířeny materiály vstřícné k dětem obsahující důležité právní informace a dále by měly být zřízeny zvláštní informační služby pro děti, jako například specializované internetové stránky nebo linky důvěry.
  5. Informace o jakýchkoli obviněních proti dítěti musí být poskytnuty okamžitě a přímo poté, co byla tato obvinění vznesena. Tyto informace by měly být poskytnuty dítěti i rodičům tak, aby pochopili konkrétní obvinění a rovněž možné důsledky.

2. Ochrana soukromého a rodinného života

6. Soukromí a osobní údaje dětí, které jsou nebo byly zapojeny do soudního nebo mimosoudního řízení a jiných intervencí, by měly být chráněny v souladu s vnitrostátními právními předpisy. Obecně to znamená, že nesmějí být poskytnuty nebo zveřejněny, zejména v médiích, žádné informace nebo osobní údaje, které by mohly odhalit nebo nepřímo umožnit odhalení totožnosti dítěte, včetně podoby, podrobných popisů dítěte nebo rodiny dítěte, jmen nebo adres, audio- a videozáznamů atd.
7. Členské státy by měly předcházet porušování práv na soukromí ze strany médií, jak je uvedeno v pokynu 6 výše, a to legislativními opatřeními nebo sledováním samoregulace médií.
8. Členské státy by měly stanovit omezený přístup ke všem záznamům nebo dokumentům obsahujícím osobní a citlivé údaje dětí, zejména v řízeních, do nichž jsou děti zapojeny. Pokud je přenos osobních a citlivých údajů nezbytný, měly by členské státy, s přihlédnutím k zájmu dítěte, tento přenos regulovat v souladu s příslušnými právními předpisy v oblasti ochrany údajů.
9. Kdykoli jsou v rámci soudního či mimosoudního řízení nebo jiných intervencí vyslyšány nebo vypovídají děti, mělo by to, pokud je to vhodné, přednostně probíhat s vyloučením veřejnosti. Obvykle by měly být přítomny pouze přímo zapojené osoby za předpokladu, že dětem nebrání ve výpovědi.
10. Odborníci pracující s dětmi či pro děti by se měli držet přísných pravidel důvěrnosti s výjimkou případů, kdy existuje riziko, že bude dítěti způsobena újma.

3. Bezpečnost (zvláštní preventivní opatření)

11. Ve všech soudních i mimosoudních řízeních nebo jiných intervencích by děti měly být chráněny před újmou, včetně zstrašování, represálií a sekundární viktimizace.

12. Odborníci pracující s dětmi či pro děti by v případě potřeby měli být pravidelně prověřováni v souladu s vnitrostátními právními předpisy, a aniž by byla dotčena nezávislost soudnictví, aby se zajistilo, že jsou k práci s dětmi vhodní.
13. Pokud je údajným pachatelem rodič, člen rodiny nebo osoba, která o dítě přímo pečuje, měla by se na děti vztahovat zvláštní preventivní opatření.

4. Školení odborníků

14. Všem lidem, kteří pracují s dětmi a pro děti, by se mělo dostat nezbytné mezioborové odborné přípravy ohledně práv a potřeb dětí různých věkových skupin a ohledně typů řízení přizpůsobených dětem.
15. Odborníci, kteří jsou v přímém kontaktu s dětmi, by také měli být proškoleni v komunikaci s dětmi všech věkových skupin a všech stádií vývoje a s dětmi, jež se nacházejí v mimořádně zranitelné situaci.

5. Víceoborový přístup

16. Při plném respektování práva dítěte na soukromý a rodinný život by měla být podporována úzká spolupráce mezi nejrůznějšími odborníky s cílem komplexně dítěti porozumět a posoudit jeho právní, duševní, sociální, emoční, fyzickou a kognitivní situaci.
17. Měl by být stanoven společný hodnotící rámec pro odborníky, kteří pracují s dětmi či pro děti (například advokáti, psychologové, lékaři, policie, imigrační úředníci, sociální pracovníci a mediátoři) v řízeních nebo intervencích, do nichž jsou zapojeny nebo jimiž jsou dotčeny děti, aby byla poskytnuta nezbytná podpora těm, kdo přijímají rozhodnutí, a tyto osoby tak mohly co nejlépe sloužit zájmům dětí v daném případě.
18. Při zavádění víceoborového přístupu by měla být dodržována profesní pravidla týkající se důvěrnosti.

6. Zbavení svobody

- 19.** Jakákoli forma zbavení dětí osobní svobody by měla být krajním opatřením a na co nejkratší možnou dobu.
- 20.** Je-li uloženo zbavení osobní svobody, děti by obvykle měly být drženy odděleně od dospělých. Děti by měly být drženy s dospělými z výjimečných důvodů a pouze na základě zájmu dítěte. Za všech okolností by děti měly být drženy v prostorách, které vyhovují jejich potřebám.
- 21.** Vzhledem ke zranitelnosti dětí zbavených osobní svobody, k důležitosti rodinných vazeb a podpoře opětovného začlenění do společnosti by příslušné orgány měly zajistit dodržování práv dítěte a aktivně podporovat naplňování těchto práv, jak stanoví celosvětové a evropské nástroje. Vedle dalších práv by děti měly mít zejména právo:
- a.** udržovat pravidelný a smysluplný kontakt s rodiči, rodinou a přáteli prostřednictvím návštěv a korespondence s výjimkou případů, kdy jsou omezení vyžadována v zájmu spravedlnosti a v zájmu dítěte. Omezení tohoto práva by nikdy neměla být používána jako trest;
  - b.** získat přiměřené vzdělání, profesní poradenství a odbornou přípravu a lékařskou péči a mít svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání a přístup k volnočasovým aktivitám, včetně tělovýchovy a sportu;
  - c.** mít přístup k programům, které děti předem připravují na návrat do jejich komunit při plném zohlednění jejich emočních a fyzických potřeb, jejich rodinných vztahů, možností bydlení, vzdělávání a zaměstnání a socioekonomického postavení.
- 22.** Zbavení osobní svobody by v případě nezletilých osob bez doprovodu, včetně nezletilých žadatelů o azyl, a dětí odloučených od rodiny nemělo být nikdy motivováno neexistencí povolení k pobytu ani na této neexistenci výlučně založeno.

B. Justice vstřícná k dětem před zahájením soudního řízení

- 23.** Minimální věk pro trestní odpovědnost by neměl být příliš nízký a měl by být stanoven právním předpisy.
- 24.** Alternativy soudního řízení, jako například mediace, odklon (od soudních mechanismů) a alternativní řešení sporů, by měly být podporovány, pokud mohou nejlépe sloužit zájmu dítěte. Předběžné využití těchto alternativ by nemělo být považováno za překážku přístupu dítěte k justici.
- 25.** Děti by měly být důkladně informovány a konzultovány ohledně možnosti podat odvolání buď proti soudnímu řízení, nebo mimosoudním alternativám. Tyto informace by měly také vysvětlovat možné důsledky každé z těchto možností. Na základě odpovídajících informací, právních i jiných, by měla být dostupná možnost využít buď soudního řízení, nebo alternativ těchto řízení, kdykoli existují. Dětem by měla být dána možnost získat právní radu nebo jinou pomoc při určování přiměřenosti a vhodnosti navrhovaných alternativ. Při rozhodování o této záležitosti by se mělo k názorům dítěte přihlížet.
- 26.** Alternativy soudního řízení by měly zaručovat rovnocennou úroveň právních ochranných opatření. Dodržování práv dítěte, jak je popsáno v těchto pokynech a ve všech příslušných právních nástrojích týkajících se práv dítěte, by mělo být zaručeno ve stejném rozsahu jak u soudních, tak u mimosoudních řízení.
- C. Děti a policie**
- 27.** Policie by měla respektovat osobní práva a důstojnost všech dětí a brát ohled na jejich zranitelnost, tj. přihlížet k jejich věku a úrovni a jakýmkoli zvláštním potřebám těch, kdo mohou být tělesně nebo mentálně postiženi nebo mít komunikační obtíže.

- 28.** Kdykoli policie zadrží dítě, mělo by toto dítě být informováno způsobem a jazykem, které jsou přiměřené jeho věku a schopnosti pochopit důvod, z jakého bylo zadrženo. Dětem by měl být umožněn přístup k advokátovi a měly by mít příležitost kontaktovat své rodiče nebo osobu, které důvěřují.
- 29.** Kromě výjimečných situací by rodiče měli být o přítomnosti dítěte na policejní stanici informováni, s podrobným uvedením důvodu, z jakého bylo dítě zadrženo, a měli by být požádáni, aby se dostavili na stanici.
- 30.** Dítě, které bylo zadrženo, by mělo být vyslýcháno ohledně trestného jednání nebo vyzváno, aby učinilo nebo podepsalo prohlášení týkající se takovéhoho zapojení, pouze v přítomnosti advokáta nebo jednoho z rodičů dítěte nebo, není-li žádný z rodičů k dispozici, jiné osoby, které dítě důvěřuje. Rodič nebo tato osoba mohou být vyloučeni, pokud jsou podezřelí z účasti na trestném jednání nebo pokud jejich chování brání spravedlnosti.
- 31.** Policie by měla zajistit, aby v mezích možností nebylo žádné dítě zadržováno společně s dospělými.
- 32.** Orgány by měly zajistit, aby byly děti zadržené policií drženy v podmínkách, které jsou bezpečné a přiměřené jejich potřebám.
- 33.** V členských státech, kde toto spadá do pravomoci státních zástupců, by státní zástupci měli zajistit uplatňování přístupů vstřícných dětem během celého vyšetřování.

D. Justice vstřícná k dětem v průběhu soudního řízení

1. Přístup k soudu a soudnímu řízení

- 34.** Jako nositelé práv by děti měly mít možnost využít právních prostředků k účinnému výkonu svých práv nebo k jednání v případě porušení jejich práv. Vnitrostátní právní předpisy by měly případně usnadnit možnost přístupu k soudu dětem, které mají dostatečnou schopnost chápat svá práva a rovněž používání právních prostředků k ochraně svých práv, na základě odpovídajícím způsobem poskytnuté právní rady.

- 35.** Měly by být odstraněny jakékoli překážky přístupu k soudu, jako jsou náklady řízení nebo absence právního zástupce.
- 36.** V případech určitých specifických trestných činů spáchaných proti dětem nebo určitých aspektů občanského nebo rodinného práva by měl být přístup k soudu poskytnut případně i poté, co dítě dosáhne zletilosti. Členské státy se vybízejí, aby přezkoumaly své promlčecí lhůty.

2. Právní zástupce a zastoupení

- 37.** Děti by měly mít právo na svého vlastního právního zástupce a zastoupení, svým vlastním jménem, v řízeních, v nichž nastal nebo by mohl nastat střet zájmů mezi dítětem a rodiči nebo jinými zúčastněnými stranami.
- 38.** Děti by měly mít přístup k bezplatné právní pomoci za stejných nebo mírnějších podmínek v porovnání s dospělými.
- 39.** Advokáti zastupující děti by měli být proškoleni a mít znalosti v oblasti práv dětí a související problematiky, průběžně absolvovat důkladná školení a být schopni komunikovat s dětmi na jejich úrovni chápání.
- 40.** Děti by měly být považovány za plnohodnotné klienty s jejich vlastními právy a advokáti, kteří děti zastupují, by měli názor dítěte přednést.
- 41.** Advokáti by měli dítěti poskytnout veškeré nezbytné informace a vysvětlení týkající se možných důsledků názorů a/nebo stanovisek dítěte.
- 42.** V případech, kdy mají rodiče a děti protichůdné zájmy, by měl příslušný orgán jmenovat buď procesního opatrovníka, nebo obdobného nezávislého zástupce, který bude zastupovat názory a zájmy dítěte.
- 43.** Mělo by být zaručeno odpovídající zastoupení a právo dát se zastupovat nezávisle na rodičích, zejména v řízeních, kdy jsou údajnými pachateli rodiče, členové rodiny nebo pečovatelé.

3. Právo být vyslyšeno a vyjadřovat názory

- 44.** Soudci by měli respektovat právo dětí být vyslyšeny ve všech záležitostech, které se jich dotýkají, nebo být vyslyšeny alespoň v případě, kdy se předpokládá, že mají dostatečnou schopnost chápat dané záležitosti. Prostředky používané pro tyto účely by měly být přizpůsobeny úrovni chápání dítěte a jeho schopnosti komunikovat a měly by přihlížet k okolnostem případu. Děti by měly být konzultovány ohledně způsobu, jakým chtějí být vyslyšeny.
- 45.** Názorům a stanovisku dítěte by měla být věnována patřičná pozornost odpovídající jeho věku a úrovni.
- 46.** Právo být vyslyšeno je právem dítěte, nikoli jeho povinností.
- 47.** Dítěti by nemělo být znemožněno být vyslyšeno pouze na základě věku. Kdykoli dítě projeví iniciativu a chce být vyslyšeno v případě, který se jej dotýká, soudce by neměl, ledaže by to bylo v zájmu dítěte, odmítnout dítě vyslechnout a měl by naslouchat jeho názorům a stanovisku v záležitostech, které se jej v dané věci týkají.
- 48.** Dětem by měly být poskytnuty všechny potřebné informace o tom, jak účinně využít práva být vyslyšeny. Mělo by jim však být vysvětleno, že jejich právo být vyslyšeny a právo na to, aby k jejich názorům bylo přihlédnuto, nemusí být pro konečné rozhodnutí určující.
- 49.** Rozsudky a soudní rozhodnutí, které se dotýkají dětí, by dětem měly být řádně a srozumitelně odůvodněny a vysvětleny, zejména ta rozhodnutí, v nichž nebylo názorům a stanoviskům dítěte vyhověno.

4. Zamezení zbytečnému prodlení

- 50.** Ve všech řízeních zahrnujících děti by měla být uplatněna zásada naléhavosti, aby se zajistila rychlá reakce a ochrana zájmu dítěte a zároveň byly dodrženy zásady právního státu.
- 51.** V rodinněprávních věcech (například rodičovství, péče o dítě, únosy dětí jejich rodiči) by soudy měly vynaložit mimořádné úsilí, aby se zamezilo jakémukoli riziku nepříznivých důsledků pro rodinné vztahy.

- 52.** V případě potřeby by měly soudní orgány zvážit možnost přijetí předběžných rozhodnutí nebo vynesení předběžných rozsudků, které by se po určitou dobu sledovaly, aby mohly být později přezkoumány.
- 53.** V souladu s právními předpisy by soudní orgány měly mít možnost přijímat okamžitě vykonatelná rozhodnutí v případech, kdy by to bylo v zájmu dítěte.

5. Organizace řízení, prostředí vstřícné k dětem a jazyk vstřícný k dětem

- 54.** Ve všech řízeních by s dětmi mělo být zacházeno s ohledem na jejich věk, zvláštní potřeby, úroveň a schopnost chápat situaci a s přihlédnutím k jakýmkoli komunikačním obtížím, které mohou mít. Případy zahrnující děti by měly být řešeny v prostředí, které dítě nezastrašuje a je k němu ohleduplné.
- 55.** Před zahájením řízení by děti měly být seznámeny s prostorovou dispozicí soudu nebo jiných zařízení a úlohami a totožností zapojených úředníků.
- 56.** Měl by se používat jazyk přiměřený věku dítěte a jeho schopnosti chápat situaci.
- 57.** Pokud jsou děti vyslýchány v soudních nebo mimosoudních řízeních a během jiných intervencí, soudci a další odborníci by k nim měli přistupovat s respektem a citlivě.
- 58.** Dětem by mělo být dovoleno, aby je doprovázeli jejich rodiče, případně dospělá osoba podle jejich výběru, vyjma případů, kdy v souvislosti s touto osobou bylo přijato odůvodněné rozhodnutí v opačném smyslu.
- 59.** Metody výslechu jako například video- či audiozáznamy nebo neveřejné jednání v přípravném řízení by měly být používány a považovány za přípustné důkazy.
- 60.** Děti by měly být v maximální možné míře chráněny před obrazy nebo informacemi, které by mohly být škodlivé pro jejich blaho. Při rozhodování o zveřejnění obrazů nebo informací pro dítě potenciálně škodlivých by se soudce měl poradit s dalšími odborníky, jako jsou psychologové a sociální pracovníci.

- 61.** Soudní přelíčení, jichž se účastní děti, by měla být přizpůsobena tempu dítěte a maximální době soustředění: měly by být naplánovány pravidelné přestávky a jednání by neměla trvat příliš dlouho. Pro usnadnění účasti dětí při souběžném udržení jejich plné kognitivní schopnosti a na podporu jejich emoční stability by rušení během soudního jednání mělo být omezeno na minimum.
- 62.** Výslechová místnost a čekárna by měly být pro děti přiměřeně a podle možností upraveny tak, aby představovaly prostředí vstřícné dětem.
- 63.** V maximální možné míře by pro děti, které se dostanou do střetu se zákonem, měly být vytvořeny specializované soudy (nebo soudní senáty), postupy a instituty. To by mohlo zahrnovat vytvoření specializovaných jednotek v rámci policie, soudní moci, soudního systému a státních zastupitelství.

6. Dokazování / výpovědi dětí

- 64.** Výslechy a shromažďování důkazů od dětí by měli v maximální možné míře provádět vyškolení odborníci. Mělo by být vyvinuto veškeré úsilí, aby děti mohly vypovídat v co nejpříznivějším prostředí a v co nejvhodnějších podmínkách, s ohledem na jejich věk, úroveň a schopnost chápat situaci a jakékoli komunikační obtíže, které mohou mít.
- 65.** Měly by být podporovány audiovizuální výpovědi dětí, které se staly oběťmi nebo svědky, a zároveň by mělo být dodržováno právo ostatních stran napadnout obsah těchto výpovědí.
- 66.** Je-li nezbytný více než jeden výslech, měla by je přednostně provádět tatáž osoba, aby se zajistil jednotný přístup v zájmu dítěte.
- 67.** Počet výslechů by měl být co nejmenší a jejich délka by měla být přizpůsobena věku dítěte a maximální době jeho soustředění.
- 68.** V maximální možné míře by se mělo zamezit přímému kontaktu, konfrontaci nebo vzájemnému působení mezi dětskou obětí nebo dětským svědkem a údajnými pachateli, ledaže je to na žádost dětské oběti.
- 69.** V trestních věcech by děti měly mít možnost vypovídat bez přítomnosti údajného pachatele.

- 70.** Existence méně přísných pravidel pro výpovědi, jako je absence požadavku na přísahu či jiná obdobná prohlášení, nebo jiných procesních opatření vstřícných k dětem by sama o sobě neměla snižovat hodnotu přísuzovanou svědectví nebo výpovědi dítěte.
- 71.** Měly by být navrženy a zavedeny protokoly o výpovědi zohledňující různé fáze vývoje dítěte, aby se podpořila právní platnost výpovědi dětí. Protokoly by se měly vyvarovat sugestivních otázek, což zvýší hodnověrnost.
- 72.** S ohledem na zájem a blaho dětí by měl mít soudce možnost povolit dítěti nevypovídat.
- 73.** Výpovědi a důkazy dítěte by nikdy neměly být považovány za neplatné nebo nevěrohodné pouze z důvodu věku dítěte.
- 74.** Měla by být prověřena možnost vyslyšet dětské oběti a svědky ve speciálně navržených zařízeních vstřícných k dětem a v prostředí vstřícném k dětem.

E. Justice vstřícná k dětem po skončení soudního řízení

- 75.** Advokát dítěte, jeho procesní opatrovník nebo zákonný zástupce by měli s dítětem komunikovat a vysvětlit mu dané rozhodnutí nebo rozsudek jazykem přizpůsobeným schopnosti dítěte chápat situaci a měli by poskytnout potřebné informace o možných opatřeních, která by mohla být přijata, jako jsou mechanismy pro podání odvolání nebo nezávislé podávání stížností.
- 76.** Vnitrostátní orgány by měly učinit všechny nezbytné kroky, aby usnadnily bezodkladný výkon rozsudků / soudních rozhodnutí, které zahrnují děti nebo se jich dotýkají.
- 77.** Není-li rozhodnutí vykonáno, měly by být děti informovány, pokud možno prostřednictvím svého advokáta, procesního opatrovníka nebo zákonného zástupce, o nápravných prostředcích dostupných prostřednictvím mimosoudních mechanismů nebo přístupu k justici.
- 78.** Provádění rozsudků za použití síly by mělo být krajním opatřením v rodinněprávních věcech, kdy jsou zapojeny děti.

- 79.** Po vynesení rozsudku ve velmi konfliktních řízeních by dětem a jejich rodinám měly být specializovanými službami nabídnuty poradenství a podpora, v ideálním případě bezplatně.
- 80.** Měly by být poskytovány zvláštní zdravotní péče a vhodné sociální a terapeutické programy nebo opatření pro oběti zanedbávání, násilí, zneužívání nebo jiných trestných činů, v ideálním případě bezplatně, a děti a jejich pečovatelé by měli být o dostupnosti těchto služeb neprodleně a přiměřeně informováni.
- 81.** Advokát, opatrovník nebo zákonný zástupce dítěte by měl mít pravomoc učinit veškeré nezbytné kroky k uplatnění nároku na odškodnění během trestního řízení, v němž je dítě obětí, nebo po jeho skončení. Náklady by případně mohl hradit stát, který by je vymáhal na pachateli.
- 82.** Opatření a sankce pro děti, které se dostanou do střetu se zákonem, by měly být vždy konstruktivní a individuálně reagovat na spáchané činy, s přihlédnutím k zásadě přiměřenosti, k věku, fyzickému a duševnímu blahu a vývoji dítěte a k okolnostem případu. Mělo by být zaručeno právo na vzdělání, profesní přípravu, zaměstnání, rehabilitaci a opětovné začlenění.
- 83.** Za účelem podpory opětovného začlenění do společnosti a v souladu s vnitrostátními právními předpisy by trestní záznamy dětí neměly být po dosažení zletilosti mimo justici zveřejnitelné. Výjimky pro poskytnutí těchto informací lze povolit v případech závažných trestných činů, mimo jiné z důvodu veřejné bezpečnosti, nebo pokud se jedná o zaměstnání v kontaktu s dětmi.

V. Podpora dalších opatření vstřícných k dětem

Členské státy se vybízejí, aby:

- a.** podporovaly výzkum všech aspektů justice vstřícné k dětem, včetně technik výslechu ohleduplných k dětem a šíření informací a školení o těchto technikách;
- b.** vyměňovaly si zkušenosti a podporovaly spolupráci v oblasti justice vstřícné k dětem na mezinárodní úrovni;
- c.** podporovaly zveřejňování a co možná nejobecnější šíření příslušných právních nástrojů ve verzích vstřícných k dětem;

- d.** zřídily, případně udržovaly a posilovaly informační kanceláře pro práva dětí, pokud možno napojené na advokátní komory, sociální služby, veřejného ochránce práv (dětí), nevládní organizace atd.;
- e.** usnadňovaly přístup dětí k soudům a mechanismům pro podávání stížností a dále uznávaly a usnadňovaly úlohu nevládních organizací a dalších nezávislých orgánů a institucí, jako je například veřejný ochránce práv dětí, v rámci podpory účinného přístupu dětí k soudům a nezávislým mechanismům pro podávání stížností, a to jak na vnitrostátní, tak na mezinárodní úrovni;
- f.** zvážily zavedení systému specializovaných soudců a advokátů pro děti a dále rozvíjely soudy, u nichž lze přijmout právní i sociální opatření ve prospěch dětí a jejich rodin;
- g.** rozvíjely a usnadňovaly využívání celosvětových a evropských mechanismů pro ochranu lidských práv a práv dětí dětmi a dalšími osobami, které jednájí jejich jménem, ve snaze dosáhnout spravedlnosti a ochrany práv, pokud vnitrostátní právní prostředky neexistují nebo byly vyčerpány;
- h.** zařadily lidská práva, včetně práv dětí, jako povinnou součást školních osnov a jako povinný prvek pro odborníky, kteří pracují s dětmi;
- i.** vytvářely a podporovaly systémy zaměřené na zvyšování informovanosti rodičů o právech dětí;
- j.** zřizovaly mezioborová střediska vstřícná k dětem za účasti různých agentur pro dětské oběti a svědky, v nichž by děti mohly být vyslýchány a mohly absolvovat lékařská vyšetření pro soudní účely, mohly být komplexně posuzovány a mohly jim být poskytovány všechny příslušné terapeutické služby vhodnými odborníky;
- k.** zřizovaly specializované a přístupné informační služby a podporu, například bezplatné on-line konzultace, linky důvěry a místní veřejné služby;
- l.** zajistily, aby se všem dotčeným odborníkům, kteří v rámci justičních systémů pracují v kontaktu s dětmi, dostávalo náležité podpory a odborné přípravy a rovněž praktických rad, aby byla zaručena a vhodně prováděna práva dětí, zejména při posuzování zájmu dětí ve všech typech řízení, které zahrnují děti nebo se dětí dotýkají.

VI. Sledování a hodnocení

Členské státy se dále vybízejí, aby:

- a.** přezkoumaly vnitrostátní právní předpisy, politiky a postupy s cílem zajistit reformy nezbytné k provádění těchto pokynů;
- b.** rychle ratifikovaly, pokud se tak ještě nestalo, příslušné úmluvy Rady Evropy týkající se práv dětí;
- c.** pravidelně přezkoumávaly a hodnotily své pracovní metody v prostředí justice vstřícné k dětem;
- d.** udržovaly nebo vytvořily rámec zahrnující jeden, případně více nezávislých mechanismů na podporu a sledování provádění těchto pokynů v souladu s jejich soudními a správními systémy;
- e.** zajistily, aby se občanská společnost, zejména organizace, instituce a orgány, jejichž cílem je podporovat a chránit práva dítěte, plně zapojily do procesu sledování.

Druhá část

Důvodová zpráva

Proč nový nástroj?

1. Pro Radu Evropy je ochrana práv dětí a podpora justice vstřícné k dětem prioritou. Otázkou ochrany dětí se zabýval akční plán 3. summitu hlav států a předsedů vlád Rady Evropy ve Varšavě v roce 2005.
2. I když na mezinárodní, evropské i vnitrostátní úrovni existuje řada právních nástrojů, v právních předpisech i v praxi přetrvávají nedostatky a vlády a odborníci, kteří pracují s dětmi, vyžadují pokyny, aby zajistili účinné provádění svých standardů. V dobře známých věcech V. a T. proti Spojenému království byli dva desetiletí chlapci, kteří unesli a k smrti ubili dvouleté dítě, souzeni jako dospělí, za značné mediální pozornosti. Evropský soud pro lidská práva (dále jen „Soud“) později konstatoval, že soudní proces byl pro tyto děti nesrozumitelný a zastrašující, a ty tak nebyly schopny účinně se účastnit řízení proti nim, a určil, že byl porušen článek 6 Evropské úmluvy o lidských právech (ECHR), který zaručuje právo na spravedlivé řízení. Ve věci *Sahin v. Německo* tentýž soud konstatoval, že podstatným porušením bylo nevyslechnutí názorů dítěte a uvedl, že vnitrostátní soud měl učinit podstatné kroky, aby zajistil přímý kontakt s dítětem, a že pouze tímto způsobem lze stanovit zájem dítěte.
3. Tyto případy se mohly stát téměř v kterémkoli členském státě Rady Evropy. Dokládají potřebu posílit přístup k justici a zlepšit zacházení s dětmi v soudních i mimosoudních řízeních, důležitost zvyšování znalostí a informovanosti odborníků, kteří pracují s dětmi v těchto řízeních, a důležitost poskytování přizpůsobeného školení těmto odborníkům, aby byl zaručen zájem dítěte a řádný výkon spravedlnosti.

Souvislosti

4. Níže uvedené pokyny jsou přímou reakcí Rady Evropy na usnesení č. 2 o justici vstřícné k dětem přijaté na 28. konferenci evropských ministrů spravedlnosti (Lanzarote, 25.–26. října 2007), které požadovalo konkrétní pokyny pro členské státy v této oblasti. Výbor ministrů tedy instruoval čtyři orgány Rady Evropy, aby připravily pokyny o justici vstřícné k dětem (dále jen „pokyny“), které navrhnou řešení na pomoc členským státům při vytváření soudních systémů reagujících na konkrétní potřeby dětí, s cílem zajistit účinný a odpovídající přístup dětí k justici a účinné a přiměřené zacházení s dětmi v rámci justice, a to v jakékoli její oblasti: občanské, správní nebo trestní.

Pracovní metoda

5. U vědomí této průřezové perspektivy přijala Rada Evropy inovativní integrovaný přístup, který spojuje tři z jejích nejvýznamnějších mezivládních výborů zabývajících se občanským a správním právem (Evropský výbor pro právní spolupráci – CDCJ), trestním právem (Evropský výbor pro trestní problematiku – CDPC) a všeobecnými lidskými právy (Řídící výbor pro lidská práva – CDDH) s Evropskou komisí pro efektivnost soudnictví (CEPEJ). Pokyny byly navíc vypracovány v úzké spolupráci s programem „Budování Evropy pro děti a s dětmi“, který z justice vstřícné k dětem učinil jeden z hlavních pilířů strategie Rady Evropy v oblasti práv dětí na období 2009–2011.

6. Rada Evropy tuto práci zahájila v roce 2008 vypracováním čtyř odborných zpráv posuzujících výzvy a překážky, kterým čelí děti v přístupu k justici na vnitrostátní úrovni ve všech částech soudního systému. Tyto zprávy byly předloženy a použity jako základ pro jednání na konferencích Rady Evropy na vysoké úrovni, které se konaly pod záštitou švédského předsednictví ve Výboru ministrů, „Budování Evropy pro děti a s dětmi – směrem ke strategii na období 2009–2011“ (Stockholm, 8.–10. září 2008), a španělského předsednictví ve Výboru ministrů, „Ochrana dětí v evropských justičních systémech“ (Toledo, 12.–13. března 2009). Zjištění zpráv a závěry konferencí připravily půdu pro vypracování pokynů a poskytly cenný materiál pro skupinu odborníků na justici vstřícnou k dětem (CJ-S-CH), která byla vytvořena pro přípravu pokynů v období 2009–2010.

Příprava návrhu

7. Tato skupina odborníků se skládala ze sedmnácti nezávislých odborníků vybraných Radou Evropy v konzultaci s Evropským výborem pro právní spolupráci, Evropským výborem pro trestní problematiku a Řídícím výborem pro lidská práva na základě jejich osobních odborných znalostí v oblasti práv dětí při současném respektování vyváženosti specializací (mezi občanským a správním právem, trestním právem a právem v oblasti lidských práv) a rovněž zeměpisné a genderové vyváženosti. Skupinu tvořili pan Seamus Carroll (Irsko) – předseda Evropského výboru pro právní spolupráci – jako její předseda, paní Ksenija Turković (Chorvatsko) – jmenovaná Evropským výborem pro trestní problematiku – jako její místopředsedkyně a paní Ankie Vandekerckhove, odbornice na práva dětí z Belgie, jako vědecký odborník.

8. Skupina zahrnovala soudce, advokáty, státní zástupce, akademiky, psychology, policisty, sociální pracovníky a zástupce vlád členských států, a byla tedy příznačná svou víceoborovou skladbou. K této práci přispěla také celá řada pozorovatelů, včetně zástupců předních mezinárodních mezivládních a nevládních organizací.

9. Návrh pokynů a jejich důvodovou zprávu přezkoumal a schválil Evropský výbor pro právní spolupráci během svého 85. plenárního zasedání, které se konalo od 11. do 14. října 2010, a poté byly dne 17. listopadu 2010 předány k přijetí Výboru ministrů. Ještě předtím vzaly text na vědomí Evropský výbor pro trestní problematiku a Řídící výbor pro lidská práva a tyto výbory jej podpořily na svých plenárních zasedáních (7.–10. června 2010 Evropský výbor pro trestní problematiku a 15.–18. června 2010 Řídící výbor pro lidská práva).

Konzultace zúčastněných stran

10. Po celou dobu přípravy návrhu pokynů byla zajištěna konzultace různých zúčastněných stran ohledně tohoto návrhu formou průběžných veřejných konzultací o postupně vznikajících návrzích textu, a to od října 2009 do května 2010. Dne 7. prosince 2009 se ve Štrasburku konalo jednání s předními mezinárodními nevládními organizacemi a dalšími zúčastněnými stranami, které se specializují na práva dětí.

Čtvrtý návrh pokynů byl od ledna do května 2010 konkrétně předložen k vyjádření členským státům a kontaktním místům a řadě interních a externích partnerů. Připomínky byly skupinou následně zohledněny při dokončování textu, čímž byl zajištěn průhledný a inkluzivní proces přijetí.

Konzultace dětí a mládeže

11. V souladu s mandátem této skupiny odborníků uspořádala Rada Evropy v roce 2010 také přímou konzultaci dětí a mládeže týkající se justice. Přispělo do ní přibližně 30 partnerů z celé Evropy, kteří vypracovali, přeložili a šířili dotazník v jedenácti jazycích a organizovali specializované skupiny. Dr. Ursula Kilkelly, irská odbornice na práva dětí, analyzovala přesně 3 721 odpovědí z 25 zemí, které skupina odborníků na justici vstřícnou k dětem zohlednila při dokončování pokynů. Klíčová témata zahrnovala rodinu, (ne)důvěru v autority, potřebu respektu a jak důležité pro děti a mládež je, aby jim bylo nasloucháno.¹
12. Tato konzultace byla prvním pokusem Rady Evropy přímo zapojit děti a mládež do přípravy návrhu právního nástroje a bude rozšířena na další obdobné činnosti s cílem zajistit smysluplnou účast dětí a mládeže na práci organizace v oblasti tvorby právních předpisů. Byla provedena za štědré finanční podpory finské vlády.
13. Během přípravy návrhu byla provedena řada změn, aby pokyny splňovaly potřeby dětí a reagovaly na to, co děti v souvislosti s justicí popisovaly. Celkově bylo vynaloženo opravdu značné úsilí, aby se zajistilo, že k těmto názorům bude v jednotlivostech, oblasti působnosti a síle pokynů přihlédnuto.
14. Názory dětí zejména pomohly:
  - podpořit rozsah a způsob, jakým pokyny uznávají právo dětí být vyslyšeny, být seznámeny se svými právy, mít možnost nezávislého zastoupení a účinně se účastnit rozhodování o nich samotných. Znění všech příslušných oddílů bylo v těchto ohledech posíleno. Pokyny nyní například vyžadují, aby soudci respektovali právo všech dětí být vyslyšeny ve všech záležitostech, které se jich dotýkají, a vyžadují, aby používané prostředky byly přizpůsobeny chápání dítěte a jeho schopnosti komunikovat a přihlížely k okolnostem případu,

1. Zpráva je dostupná na internetové stránce: www.coe.int/childjustice.

- zajistit, aby pokyny obsahovaly odpovídající ustanovení, aby děti pochopily váhu přisuzovanou jejich názorům a získaly v tomto ohledu zpětnou vazbu,
- posílit ustanovení pokynů týkající se podpory poskytované dětem před kontaktem s justicí, v jeho průběhu a po jeho skončení. Zvláštní pozornost byla věnována úloze rodičů a osob, kterým děti důvěřují (například oddíl týkající se dětí a policie),
- podpořit zajištění jednoznačného práva na přístup k nezávislým a účinným mechanismům pro podávání stížností pro všechny části justičního systému, podpořit specializaci mezi všemi odborníky a požadovat náležitou odbornou přípravu pro všechny odborníky, kteří v rámci justice přicházejí do kontaktu s dětmi. Tyto otázky byly považovány za ústřední pro řešení nedostatku důvěry v autority vyjádřeného dětmi během konzultace,
- posílit ustanovení týkající se důvěrnosti při jednání odborníků s dětmi,
- podpořit konzultace, a případně partnerství s dětmi, s ohledem na fungování justice ve věcech dětí, a vývoj a přezkum právních předpisů, politiky a postupů.

Struktura a obsah

15. Pokyny nejsou závazným nástrojem. I když je v těchto pokynech podmiňovací způsob „měl by“ často používán tam, kde jsou příslušné zásady převzaty ze závazného právního nástroje, ať už z některého z nástrojů Rady Evropy, nebo jiného mezinárodního nástroje, používání podmiňovacího způsobu „měl by“ nesmí být chápáno jako omezení právního účinku dotčeného závazného nástroje.
16. Pokyny navazují na stávající mezinárodní, evropské a vnitrostátní normy. Jejich hlavní myšlenkou je zájem dítěte, protože přihlížejí k základním zásadám stanoveným v Evropské úmluvě o lidských právech a související judikatuře Soudu a Úmluvě OSN o právech dítěte. Pokyny podporují a chrání mimo jiné práva na informace, zastoupení a účast dětí v soudních a mimosoudních řízeních a dávají dítěti prostor a možnost se v rámci justice ve všech fázích řízení vyjádřit. Jako praktický

nástroj také představují osvědčené postupy a navrhuji praktická řešení k nápravě právní nejednotnosti a právních mezer. Zabývají se například konkrétními technikami naslouchání dítěti (a to i v prostředí soudní síně). Pokyny nejsou pouze prohlášením zásad, ale snaží se být praktickou příručkou o provádění a pokroku mezinárodně dohodnutých a závazných norem.

17. V souladu s mandátem skupiny odborníků na justici vstřícnou k dětem je text pokynů strukturován podle různých zásad použitelných před zahájením řízení, v jeho průběhu a po jeho skončení.
18. Členské státy Rady Evropy, které uvažují o přípravě legislativních návrhů týkajících se dětí v soudních a mimosoudních řízeních, se upozorňují na příslušné zásady, normy a uznávané osvědčené postupy uvedené v těchto pokynech.²

Úvod

19. V posledních několika desetiletích se mnoho veřejných i soukromých organizací, veřejných ochránců práv, tvůrců politik a dalších subjektů snažilo zajistit, aby si děti³ uvědomovaly svá práva a že tato práva jsou v jejich každodenních životech posilována. Přestože jsme nedávno oslavili 60 let Evropské úmluvy o lidských právech a 20 let Úmluvy OSN o právech dítěte, realita na vnitrostátní, regionální a mezinárodní úrovni příliš často ukazuje, že práva dětí jsou stále porušována.
20. Děti mohou přijít do kontaktu se soudním či mimosoudním řízením mnoha způsoby: pokud se jejich rodiče rozvedou nebo bojují o jejich svěření do péče, pokud spáchají trestný čin, stanou se svědky trestných činů nebo jsou oběťmi trestných činů, žádají o azyl atd. Děti jsou nositeli práv a v této souvislosti je nezbytné, aby postupy byly k dětem vstřícnější, s cílem děti co nejvíce podpořit v případě, že potřebují vyvolat soudní či mimosoudní řízení, aby se domohly ochrany svých práv.⁴
21. Pro děti existuje mnoho právních, sociálních, kulturních a ekonomických překážek přístupu k soudu, přičemž absence způsobilosti k právním úkonům je pravděpodobně tou nejdůležitější. Velmi často je právně zastupují jejich rodiče nebo poručníci. Pokud však zákonný zástupce nechce jejich jménem jednat, nebo toho není schopen, a pokud příslušné orgány veřejné moci nezahájí řízení, děti často nemají žádný způsob, jak hájit svá práva nebo jednat proti jejich porušení. V takovýchto případech, a pokud nebyl příslušným orgánem jmenován zvláštní zástupce, nemohou děti využít základního práva postoupit věc soudu, ačkoli Evropská úmluva o lidských právech obsahuje v tomto smyslu několik základních zásad (viz článek 6, který mimo jiné zahrnuje právo na spravedlivé řízení). A i když Úmluva zahrnuje lidská práva pro „každého“, postoupení věci soudu je zvláště obtížné pro děti. Navzdory skutečnosti, že Soud má určitou judikaturu týkající se

3. Osoby mladší osmnácti let.

4. U. Kilkelly, „Youth courts and children's rights: the Irish experience“ („Soudy pro mládež a práva dětí: irské zkušenosti“), *Youth Justice*, s. 41: „Úmluva o právech dítěte přijatá v roce 1989 posílila tuto ochranu zajištěním řady standardů řádného soudního procesu, které uznávají právo dítěte na spravedlivé řízení, ale navíc uznávají i potřebu přizpůsobit soudní proces potřebám a právům dětí“.

2. Informace o práci Rady Evropy v oblasti justice vstřícné k dětem a o jejím pokroku jsou dostupné na internetových stránkách: www.coe.int/childjustice.

problematiky práv dětí, soudy, vnitrostátní i mezinárodní, jsou dětem zřídka přístupné a dospělí jsou stále jediní, kdo obvykle jejich jménem zahajuje řízení.⁵ Proto je zapotřebí, aby se pokyny o justici vstřícné k dětem zabývaly přístupem dětí k justici.⁶

22. Cílem pokynů o justici vstřícné k dětem je zabývat se právním postavením a situací dětí a způsobem, jakým je s nimi zacházeno v soudních a mimosoudních řízeních. Avšak dříve, než je věc postoupena soudu, může být v zájmu dítěte využití metod alternativního řešení sporů, jako je mediace. Tyto pokyny zahrnují řízení jak před soudem, tak mimo něj.
23. Mají vyvolat diskuzi o právech dětí v praxi a vybídnout členské státy, aby je přijetím dalších kroků proměnily ve skutečnost a zaplnily stávající mezery. Nemají ovlivnit otázky hmotného práva nebo hmotných práv dětí, ani nemají právně závaznou povahu. Většina pokynů bude pouze vyžadovat změnu přístupu k názorům a potřebám dětí.
24. Mají také sloužit jako praktický prostředek pro členské státy v rámci přizpůsobování jejich soudních a mimosoudních systémů zvláštním potřebám dětí v trestních, správních a občanských řízeních, bez ohledu na jejich právní postavení nebo způsobilost. Měly by také být používány ve velmi specifických oblastech práva, jako jsou právní předpisy v oblasti ochrany mládeže, které existují v několika členských státech.
25. V této souvislosti se pokyny snaží usnadnit provádění hlavních zásad Úmluvy OSN o právech dítěte. Stejně tak všechna práva stanovená Evropskou úmluvou o lidských právech a potvrzená Soudem se na děti vztahují se stejnou účinností jako na dospělé.
26. Jelikož je mezi těmito ustanoveními a skutečnými právy dětí propastný rozdíl, důvodová zpráva často odkazuje na osvědčené postupy, faktické a právní, existující v členských státech a v judikatuře. Mohou sloužit jako užitečné informace a inspirace.

5. F. Tulkens, *International justice for children (Mezinárodní justice pro děti)*, Monografie č. 3, Council of Europe Publishing, 2009, s. 17–33.

6. Toto je obzvláště nezbytné, uvážíme-li, že skupina odborníků na justici vstřícnou k dětem se má v rámci svého mandátu zabývat i nedostatky v těchto záležitostech.

Důvodová zpráva

Preambule

27. Významné mezinárodní organizace zabývající se lidskými právy, jako jsou OSN a Rada Evropy, již vypracovaly důležité standardy a pokyny vztahující se k právům dětí. Tyto pokyny se jimi zabývají na příslušném místě. Preambule zmiňuje ty standardy, které jsou v této oblasti zvláště významné, aniž by však bylo členským státům bráněno zavádět nebo uplatňovat vyšší standardy nebo výhodnější opatření. Rovněž členské státy vyzývá, aby rychle ratifikovaly příslušné úmluvy Rady Evropy týkající se práv dětí. Toto je praktické opatření, protože několik těchto nástrojů nebylo dosud ratifikováno vysokým počtem států.⁷

I. Oblast působnosti a účel

28. Oblast působnosti a účel nástroje jsou popsány v odstavcích 1 až 3. Jak již bylo uvedeno, pokyny se vztahují na trestní, občanské nebo správní právo a jejich cílem je zajistit, aby všechna práva dětí v těchto řízeních byla plně dodržována a zároveň byla nalezena správná rovnováha ve vztahu k právům ostatních zúčastněných stran.

II. Definice

29. Definice pojmu „dítě“ je formulována v souladu s článkem 1 Úmluvy OSN o právech dítěte a čl. 1 odst. 1 Evropské úmluvy o výkonu práv dětí (ETS č. 160). Evropská úmluva o lidských právech přiznává práva „každému“ a nevylučuje osoby mladší osmnácti let. Mohou nastat případy, kdy osoba mladší osmnácti let není považována za dítě, například v případech přiznání svéprávnosti nezletilému, které existuje v několika členských státech.

7. Dokument Parlamentního shromáždění Rady Evropy (AS/Jur (2009)40) „Specifičnost a přidaná hodnota acquis v oblasti mezinárodních smluv Rady Evropy“.

- 30.** Definice pojmu „rodič“ v písmenu b) zahrnuje všechny osoby, které mají rodičovskou zodpovědnost, což nemusí být vždy biologičtí rodiče, ale také jiné osoby mající rodičovskou zodpovědnost, jako jsou poručníci nebo určení zákonní zástupci.
- 31.** I když je justice „vstřícná k dětem“ definována v písmenu c), v textu se také tvrdí, že její působnost je širší než samotný justiční systém a soudní řízení. Je zaměřena na všechny odborníky, kteří jednají s dětmi v rámci soudních řízení i mimo ně. Odvětví jako například policie, sociální služby a služby v oblasti duševního zdraví musí rovněž zajistit, aby byla justice k dětem vstřícnější. Pokyny se snaží zajistit, aby všichni tito odborníci práva dětí znali a důsledně je dodržovali.

III. Základní zásady

A. Účast⁸

- 32.** Zásada účasti, tj. že děti mají právo mluvit upřímně a vyjádřit své názory ve všech záležitostech, které se jich dotýkají, je jednou z hlavních zásad Úmluvy OSN o právech dítěte.⁹ To sice neznamená, že jejich názorům bude vždy vyhověno, ale pokyny vyžadují, aby jejich názory byly brány vážně a náležitě respektovány v závislosti na jejich věku, úrovni a okolnostech případu, v souladu s vnitrostátním právem procesním.

8. Více informací viz Obecný komentář č. 12 k právu dítěte být vyslyšeno (CRC/C/GC/12, 1. července 2009) a poznámky v kapitole IV oddíle D odst. 3, právo být vyslyšeno. Viz také doporučení Výboru ministrů č. R (98) 8 o účasti dětí na rodinném a společenském životě, 18. září 1998, bod 4: „účast je rozhodujícím faktorem pro zajištění sociální soudržnosti a pro život v demokracii v souladu s hodnotami multikulturní společnosti a zásadami snášenlivosti“; bod 5: „účast dětí je zásadní při ovlivňování podmínek jejich vlastních životů v tom smyslu, že účast neznamená pouze zapojení se do orgánů a rozhodování, ale především celkový model demokracie vztahující se na všechny oblasti rodinného a společenského života“. Viz také rozsudek Evropského soudu pro lidská práva (velkého senátu) ze dne 16. prosince 1999, *T. v. Spojené království*, č. 24724/94, bod 83, a rozsudek ze dne 16. prosince 1999, *V. v. Spojené království*, č. 24888/94, bod 85: „[...] Článek 6 jako celek zaručuje právo obviněného na účinnou účast v trestním procesu“.

9. Úmluva OSN o právech dítěte, článek 12.

- 33.** Odkaz na text „schopno formulovat své vlastní názory“¹⁰ by neměl být vnímán jako omezení, ale spíše jako povinnost orgánů tuto schopnost dítěte v maximální možné míře plně posoudit. Státy by se neměly příliš jednoduše domnívat, že dítě není schopno svůj názor formulovat, ale místo toho by měly předpokládat, že dítě tuto schopnost ve skutečnosti má. Není na dítěti, aby to prokázalo. V souladu s právními předpisy v oblasti práv dětí text kapitoly III oddílu A odst. 2 zdůrazňuje základní poselství, že děti jsou nositeli práv.
- 34.** Státy jsou odrazovány od zavádění standardizovaných věkových hranic.¹¹ Obecné zásady OSN týkající se justice ve věcech zahrnujících oběti a svědky trestné činnosti z řad dětí také uvádějí, že „věk by neměl být překážkou práva dítěte se plně účastnit soudního řízení“.¹²
- 35.** V rodinněprávních věcech by děti měly být do jednání zahrnuty před jakýmkoli rozhodnutím, které ovlivní jejich současné a/nebo budoucí blaho. Všechna opatření, která mají zajistit, aby byly děti zahrnuty do soudních řízení, by měla náležet k úkolům soudce, který by měl ověřit, zda byly děti do řízení účinně zahrnuty a zda se řízení neúčastní pouze v případě, že účast samy odmítly, nebo jejich úroveň a schopnost chápat situaci zapojení neumožňují. Dobrovolnické organizace a veřejní ochránci práv pro děti by také měli vyvinout veškeré úsilí a zajistit, aby byly děti zahrnuty do rodinněprávních řízení a nebyly postaveny před hotovou věc.¹³

10. *Tamtéž*, čl. 12 odst. 1.

11. Obecný komentář č. 12 k právu dítěte být vyslyšeno, body 20–21 (CRC/C/GC/12, 1. července 2009).

12. Obecné zásady OSN týkající se justice ve věcech zahrnujících oběti a svědky trestné činnosti z řad dětí (usnesení Hospodářské a sociální rady 2005/20, 22. července 2005), bod 18.

13. Některé členské státy penalizují rodiče, kteří nerespektují povinnosti vyplývající z péče o dítě a styku s dítětem bez ohledu na skutečnost, že to může být dítě, kdo odmítá tyto povinnosti plnit. V jiných státech může být rodičům uložen trest odnětí svobody za nedodržení soudního rozhodnutí, přestože by se této možnosti dalo zamezit tím, že dítě bude zahrnuto do jakéhokoli rozhodnutí, které bude jeho jménem učiněno.

Ve věci týkající se nezletilého obviněného s omezenou schopností chápat situaci Soud konstatoval, že „účinná účast v tomto kontextu předpokládá, že obviněný obecně chápe povahu soudního řízení a co pro něj znamená, včetně dosahu jakéhokoli trestu, který může být uložen. To znamená, že by měl být schopen pochopit, v případě nutnosti s pomocí například tlumočníka, advokáta, sociálního pracovníka nebo přítele, obecný význam toho, co se v soudní síni říká. Obžalovaný by měl být schopen sledovat, co říkají svědci obžaloby a, je-li zastoupen, vysvětlit svým vlastním advokátům svou verzi událostí, upozornit na jakákoli prohlášení, s nimiž nesouhlasí, a informovat je o jakýchkoli skutečnostech, které by měly být předneseny na jeho obhajobu.“¹⁴ Navíc je „zásadní, aby byl obžalovaný souzen specializovaným soudem, který je schopen plně posoudit a náležitě zohlednit znevýhodnění, v němž se ocitl, a podle toho přizpůsobit řízení.“¹⁵

Obdobně ve věci *Sahin v. Německo* dospěl Soud ohledně péče o dítě k závěru, že „by bylo přehnané tvrdit, že vnitrostátní soudy vždy vyžadují výslech dítěte před soudem v otázce styku s rodičem, který nemá právo péče o dítě, ale tato otázka závisí na konkrétních okolnostech každého případu s náležitým ohledem na věk a úroveň dotčeného dítěte.“¹⁶

A konečně v jiné věci týkající se péče o dítě, *Hokkannen v. Finsko*, Soud považoval dvanáctiletou dívku „za dostatečně vyspělou, aby mohlo být k jejím názorům přihlédnuto, a rozhodl, že by tedy právo styku nemělo být přiznáno proti její vůli.“¹⁷

B. Zájem dítěte

- 36.** Zájem dítěte by měl být ve všech případech, do nichž jsou zapojeny děti, prvořadým hlediskem. Posouzení situace vyžaduje přesnost. Tyto pokyny podporují rozvoj víceoborových metod posuzování zájmu dítěte a uznávají, že je to spleť úkol. Takovéto posuzování se stává ještě složitějším, pokud je třeba tyto zájmy vyvažovat oproti zájmům dalších zúčastněných stran, jako jsou jiné děti, rodiče, oběti atd. Toto by mělo probíhat na odborné úrovni a případ od případu.
- 37.** Zájem dítěte musí být vždy posuzován v kombinaci s ostatními právy dětí, například právem být vyslyšeny, právem na ochranu proti násilí, právem nebýt odloučeny od rodičů atd.¹⁸ Komplexní přístup musí být pravidlem.
- 38.** Je pozoruhodné, jak málo se zásada „zájmu“ využívá v rámci soudnictví ve věcech mládeže na rozdíl od rodinněprávních záležitostí. V mnoha členských státech Rady Evropy existuje znepokojivá tendence zacházet s nezletilými pachateli jako s dospělými.¹⁹ Je samozřejmé, že je třeba dodržovat práva všech dětí, včetně práv těch dětí, které porušují právní předpisy. Striktně trestající přístup není v souladu s hlavními zásadami soudnictví ve věcech mládeže, jak jsou formulovány v článku 40 Úmluvy OSN o právech dítěte.²⁰ Intervence, které mají spíše sociálně-vzdělávací povahu, jsou mnohem více v souladu s tímto nástrojem a v praxi se rovněž ukázaly jako účinnější.²¹

18. Praktické návrhy viz Směrnice UNHCR pro určování nejlepšího zájmu dítěte, 2008 (www.unhcr.org/refworld/docid/148480c342.html).

19. Viz T. Hammarberg (www.coe.int/t/commissioner/Viewpoints) (2009).

20. Obecný komentář č. 10 k právům dětí v rámci soudnictví ve věcech mládeže (CRC/C/GC/10, 25. dubna 2007), bod 71. Viz také doporučení Výboru ministrů č. R (87) 20 týkající se sociálních reakcí na kriminalitu mladistvých.

21. Obecný komentář č. 10 k právům dětí v rámci soudnictví ve věcech mládeže (CRC/C/GC/10, 25. dubna 2007).

14. Evropský soud pro lidská práva (čtvrtá sekce), rozsudek ze dne 15. června 2004, *S.C. v. Spojené království*, č. 60958/00, bod 29.

15. Evropský soud pro lidská práva, tamtéž, bod 35.

16. Evropský soud pro lidská práva (velký senát), rozsudek ze dne 8. července 2003, *Sahin v. Německo*, č. 30943/96, bod 73.

17. Evropský soud pro lidská práva (senát), rozsudek ze dne 23. září 1994, *Hokkannen v. Finsko*, č. 19823/92, bod 61.

V několika rodinněprávních věcech Evropský soud pro lidská práva uvedl, že vnitrostátní soudy by měly obtížnou otázku zájmu dítěte posuzovat na základě odůvodněné, nezávislé a aktuální psychologické zprávy a že ve věcech týkajících se styku, bydliště a péče by měl dítě, v mezích možností a v závislosti na jeho úrovni a věku, vyslechnout psycholog a soud.²²

Ve věci *Bronda v. Itálie* byl zájem dítěte považován za nadřazený zájmům dalších zúčastněných stran: „[...] přestože je třeba nalézt přiměřenou rovnováhu mezi zájmem S. zůstat se svými pěstouny a zájmem její biologické rodiny dosáhnout toho, aby žila s nimi, Soud přikládá zvláštní váhu nadřazenému zájmu dítěte, kterému je nyní čtrnáct let a vždy tvrdilo, že si nepřeje odejít ze své pěstounské rodiny. V této věci převažuje zájem S nad zájmem jejích prarodičů.“²³

Obdobně se vyjádřil Soud v již zmíněné věci *Sahin v. Německo*. „Článek 8 vyžaduje, aby vnitrostátní orgány našly přiměřenou rovnováhu mezi zájmy dítěte a zájmy rodičů a aby byla při hledání rovnováhy přikládána zvláštní důležitost zájmu dítěte, který může v závislosti na jeho povaze a závažnosti převážit nad zájmy rodičů. Zejména nemůže mít rodič podle článku 8 právo na přijetí takových opatření, která by poškodila zdraví a vývoj dítěte.“²⁴

Ve věci *Pini a další v. Rumunsko* týkající se osvojení Soud rozhodl s ohledem na odmítnutí dítěte být osvojeno zahraniční rodinou takto: „v těchto záležitostech [...] mohou zájmy dítěte v závislosti na jejich povaze a závažnosti převážit nad zájmy rodiče.“²⁵

22. Viz zejména Evropský soud pro lidská práva (velký senát), rozsudek ze dne 13. července 2000, *Elsholz v. Německo*, č. 25735/94, bod 53, a rozsudek ze dne 8. července 2003, *Sommerfeld v. Německo*, č. 31871/96, body 67–72. Viz také částečně nesouhlasné stanovisko soudce Ressa, k němuž se připojili soudci Pastor Ridurejo a Türmen, ve věci *Sommerfeld v. Německo (tamtéž)*, bod 2.

23. Evropský soud pro lidská práva (senát), rozsudek ze dne 9. června 1998, *Bronda v. Itálie*, č. 22430/93, bod 62.

24. Evropský soud pro lidská práva (velký senát), rozsudek ze dne 8. července 2003, *Sahin v. Německo*, č. 30943/96, bod 66.

25. Evropský soud pro lidská práva (druhá sekce), rozsudek ze dne 22. června 2004, *Pini a další v. Rumunsko*, č. 78028/01 a č. 78030/01, bod 155.

C. Důstojnost

39. Respektování důstojnosti je základním požadavkem v oblasti lidských práv, který je základem mnoha stávajících právních nástrojů.²⁶ Ačkoli jsou v této souvislosti relevantní nejrůznější ustanovení Obecných zásad OSN týkajících se justice ve věcech zahrnujících oběti a svědky trestné činnosti z řad dětí, je třeba věnovat zvláštní pozornost jejich prohlášení, že „každé dítě je jedinečnou a cennou lidskou bytostí a z tohoto titulu by měla být respektována a chráněna jeho individuální důstojnost, zvláštní potřeby, zájmy a soukromí“.²⁷

40. Text oddílu C odst. 2 opakuje ustanovení článku 3 Evropské úmluvy o lidských právech.

D. Ochrana před diskriminací

41. Zákaz diskriminace je rovněž dobře zavedenou zásadou v mezinárodních právních předpisech v oblasti lidských práv. Článek 2 Úmluvy OSN o právech dítěte je považován za jednu z jejich hlavních zásad. Text oddílu D odst. 1 zmiňuje několik dobře známých důvodů k diskriminaci.

42. Pokud jde konkrétně o otázku „rasy“, Evropská komise proti rasismu a nesnášenlivosti (ECRI) Rady Evropy ve svém Všeobecném politickém doporučení č. 7 o vnitrostátních právních předpisech pro boj proti rasismu a rasové diskriminaci uvádí: „Jelikož patří všechny lidské bytosti k témuž druhu, odmítá komise ECRI teorie založené na existenci různých ras“. V uvedeném doporučení však komise ECRI tento termín používá, aby se zajistilo, že osoby, které jsou obecně a mylně vnímány jako osoby patřící k „jiné rase“, nebudou vyloučeny z ochrany poskytované právními předpisy.

43. Některé kategorie zvláště zranitelných dětí mohou v tomto ohledu vyžadovat zvláštní ochranu. Text uvádí některé z těchto kategorií; seznam však nemá být vyčerpávající, protože nelze vyloučit jiné důvody k diskriminaci.

26. Viz například preambule Mezinárodního paktu o občanských a politických právech a preambule a čl. 40 odst. 1 Úmluvy OSN o právech dítěte.

27. Obecné zásady OSN týkající se justice ve věcech zahrnujících oběti a svědky trestné činnosti z řad dětí (usnesení Hospodářské a sociální rady 2005/20, 22. července 2005), čl. III odst. 8 písm. a) a čl. I odst. 6.

44. Dalším důležitým faktorem diskriminace v oblasti práv dětí je věk a způsobilost. Velmi malé děti nebo děti, které nejsou zcela způsobilé uplatňovat svá práva, jsou také nositeli práv. Pro tyto děti je třeba vytvořit alternativní systémy zastoupení k zamezení diskriminace.

E. Právní stát²⁸

45. Aniž by se pokyny snažily vymezit koncept „právního státu“,²⁹ některé z jeho prvků jsou uvedeny v oddíle E odstavcích 1 a 2. Celý text je ovlivněn stanoviskem Soudu, podle kterého „je právní stát, jedna ze základních zásad demokratické společnosti, neodmyslitelně spjat se všemi články Úmluvy“.³⁰ Jeho dopad by tedy měl být pocíťován ve všech řízeních zahrnujících děti.

46. Právní stát zakládá mimo jiné základní zásadu, že každý je odpovědný před jasně zavedenými a zveřejněnými zákony a má uplatnitelná práva. Tato zásada platí bez ohledu na věk, takže se očekává, že členské státy budou dodržovat a podporovat základní práva pro všechny, včetně dětí. Uplatňování zásad právního státu ve vztahu k dětem vyžaduje mimo jiné výkon práva na presumpci neviny a práva na spravedlivé řízení, včetně nezávislé právní pomoci, účinného přístupu k advokátovi nebo jinému orgánu či subjektu, který je podle vnitrostátních právních předpisů odpovědný za hájení práv dětí.

47. Zásady *nullum crimen sine lege a nulla poena sine lege* platí pro děti stejně jako pro dospělé a jsou základním kamenem demokratického systému trestního práva.³¹ Jedná-li se o antisociální – ačkoli ne trestné – chování dětí, panuje v některých členských státech tendence uplatňovat dalekosáhlé intervence, včetně zbavení svobody. Pod záminkou ochrany společnosti před antisociálním chováním jsou děti zatahovány do intervenčních režimů způsobem, který by nebyl v případě uplatnění vůči dospělým tolerován. Ne vždy existují standardní právní záruky, jako například důkazní břemeno ležící na státu a právo na spravedlivé řízení. V mnoha zemích nejsou základní zásady práva v trestních věcech v případě dětí uplatňovány v plném rozsahu, jako je tomu v případě dospělých. Děti jsou stále trestány za tzv. „statutové“ činy (jednání, která nejsou z hlediska práva definována jako trestné činy, a pokud by se jich dopustil dospělý, zůstala by nepotrestána).³²

48. S cílem zajistit, aby byly zásady právního státu účinně a přiměřeně dodržovány, zejména ve vztahu k dětem, jsou členské státy podle oddílu E odst. 3 povinny zavést a/nebo udržovat nezávislé a účinné mechanismy pro podávání stížností, s přihlédnutím k jejich vhodnosti s ohledem na věk dítěte a jeho schopnost chápat situaci.

IV. Justice vstřícná k dětem před zahájením soudního řízení, v jeho průběhu a po jeho skončení

A. Obecné prvky justice vstřícné k dětem

49. Tyto prvky justice vstřícné k dětem jsou důležité pro všechny možné činitele v rámci soudních i mimosoudních řízení a použijí se bez ohledu na právní postavení dítěte. Vztahují se také na specifické skupiny zvláště zranitelných dětí.

28. Viz také zpráva kanceláře Evropského soudu pro lidská práva „Přístup dětí k justici – zvláštní důraz na přístup dětí k Evropskému soudu pro lidská práva“ a jeho judikatura týkající se přístupu dětí k vnitrostátním právním systémům v „Souboru textů týkajících se justice vstřícné k dětem“, Generální ředitelství pro lidská práva a právní záležitosti, 2009, s. 11–19.

29. Brian Z. Tamanaha sledoval tuto myšlenku zpět až k Aristotelovi: „Je lepší, aby vládl právní stát než jeden z jeho občanů“ a pokračuje: „*tak, aby se zákony řídili i strážci zákona*“. Citace z Toma Bingham, *The Rule of Law* (Právní stát), Allen Lane, Penguin Group, 2010, s. 3.

30. *Ukraine-Tyumen v. Ukrajina*, č. 22603/02, bod 49, 22. listopadu 2007.

31. Článek 7 Evropské úmluvy o lidských právech; čl. 40 odst. 2 písm. a) Úmluvy OSN o právech dítěte.

32. Viz „Zpráva o statutových činech“ mezinárodní sítě pro práva dětí (CRIN) na adrese http://www.crin.org/docs/Status_Offenses_doc_2_final.pdf.

1. Informace a poradenství

- 50.** V každém jednotlivém případě, od úplně prvního kontaktu s justicí a při každém dalším kroku, by měly být dítěti poskytnuty všechny relevantní a potřebné informace.³³ Toto právo se stejnou měrou vztahuje na děti v postavení obětí, údajných pachatelů trestných činů nebo jakékoli jiné zúčastněné nebo dotčené strany.³⁴ Ačkoli v praxi není vždy možné poskytnout informace při prvním kontaktu dítěte s příslušnými orgány, mělo by tak být učiněno co nejdříve. Mohou však nastat situace, kdy by informace neměly být dětem poskytnuty (je-li to v rozporu s jejich zájmem).
- 51.** Děti musí být seznámeny nejen se svými právy,³⁵ ale také s nástroji, kterých mohou využít pro samotný výkon svých práv, případně pro svou obhajobu.³⁶ Toto je první podmínka pro ochranu takovýchto práv. V kapitole IV oddíle A odst. 1 uvádí pokyn 1 podrobný, nikoli však vyčerpávající, seznam informací, které by děti a jejich rodiče měli obdržet.
- 52.** Děti se mohou setkat s nedostatkem objektivních a úplných informací. Rodiče se s nimi nemusí vždy podělit o všechny důležité informace a to, co jim řeknou, může být podjaté. V této souvislosti je úloha advokátů dětí, veřejných ochránců práv a právních služeb pro děti velmi důležitá.
- 53.** Pokyn 2 znovu potvrzuje právo dítěte získat informace a poradenství srozumitelným jazykem přizpůsobeným věku, úrovni a schopnostem.
- 54.** Informace o procesním systému zahrnují potřebu podrobných informací o tom, jak bude řízení probíhat, jaké bude mít dítě postavení a úlohu, jak bude probíhat výslech, jaký bude očekávaný časový harmonogram, důležitost a dopad jakéhokoli podaného svědectví, důsledky určitého jednání atd. Děti musí rozumět tomu, co se děje, jak by věci mohly nebo budou postupovat, jaké možnosti mají a jaké jsou důsledky těchto možností. Musí být seznámeny s možnými alternativami řízení.

33. Toto je důležitý úkol veřejných ochránců práv dětí a organizací pro práva dětí.

34. Toto právo je také obsaženo v celé řadě nástrojů, jako jsou Úmluva OSN o právech dítěte (č. 13 odst. 1; čl. 37 písm. d); čl. 40 odst. 2 písm. b) bod ii); článek 42), Obecné zásady OSN týkající se justice ve věcech zahrnujících oběti a svědky trestné činnosti z řad dětí (usnesení Hospodářské a sociální rady 2005/20, 22. července 2005, článek VII) a Evropská úmluva o výkonu práv dětí (ETS č. 160, článek 3).

35. Článek 42 Úmluvy OSN o právech dítěte.

36. To by nemělo být omezeno na čistě právní informace, ale měly by také být zahrnuty například informace o existenci veřejného ochránce práv nebo jiných služeb pro děti.

V některých případech může být místo soudní intervence vhodná mediace, zatímco za jiných okolností může být pro dítě větší zárukou, pokud se obrátí na soud. Rozdílné důsledky takovéto volby musí být dítěti jasně vysvětleny tak, aby mohlo být učiněno dobře informované rozhodnutí, ačkoli dítě nemusí nezbytně být tím, kdo v daném případě rozhodnutí učiní. Tyto informace by také mohly být poskytnuty prostřednictvím celé řady materiálů vstřícných k dětem obsahujících důležité právní informace (pokyn 4).

- 55.** Pokyn 5 ukládá povinnost okamžitě a přímo poskytnout informace o všech obviněních proti dítěti, a to dítěti i rodičům, a o právech, kterých může dítě v těchto případech využít. Dítě také potřebuje získat informace o rozhodnutích státního zástupce, důležitém vývoji událostí po skončení soudního řízení a o tom, jak bude daná věc rozhodnuta. Měly by také být poskytnuty informace o možných mechanismech pro podávání stížností, dostupných systémech právní pomoci, zastoupení nebo jiném možném poradenství, na které mohou mít nárok. Při vynesení rozsudku by odůvodnění mělo být předneseno tak, aby mu dítě plně porozumělo. Toto je ještě důležitější pro děti se zvláštními vzdělávacími potřebami nebo nízkou úrovní gramotnosti.³⁷
- 56.** V případě přeshraničních sporů v oblasti občanského a rodinného práva by v závislosti na úrovni a schopnosti chápat situaci měly být dítěti poskytnuty odborné informace týkající se přístupu k justici v různých jurisdikcích a důsledků řízení pro jeho život. Děti, které v rodině prožily konflikty a/nebo zneužívání, se potýkají se zvláštními problémy.

Ve věcech *V. i T. proti Spojenému království* Soud uvedl, že účinná účast v soudní síni předpokládá, že obviněný obecně chápe povahu soudního řízení, včetně dosahu jakéhokoli trestu, který může být uložen. Mladiství obžalovaní proto musí být v každém případě zastoupeni kvalifikovanými advokáty, kteří jsou zkušení v jednání s dětmi.³⁸

37. Může být nutné tyto informace převést do jazyka, kterému dítě rozumí (do cizího jazyka, Braillova písma či jinak), jako je tomu v případě dospělých, a formální právní terminologie bude muset být vysvětlena tak, aby dítě plně porozumělo jejímu významu.

38. Evropský soud pro lidská práva (velký senát), rozsudek ze dne 16. prosince 1999, *T. v. Spojené království*, č. 24724/94, bod 88, a rozsudek ze dne 16. prosince 1999, *V. v. Spojené království*, č. 24888/94, bod 90.

V některých členských státech Rady Evropy jsou dětem a mladým lidem k dispozici soukromé nebo dotované služby, kde mohou získat informace o právech dětí obecně nebo základní informace o právních otázkách jejich vlastního případu nebo situace. V určitých členských státech, jako jsou Belgie a Nizozemsko, existují „střediska pro práva dětí“,³⁹ která mohou děti odkázat na advokáta, poskytnout jim pomoc při uplatňování jejich práv (například sepsání žádosti o slyšení soudci v určité věci) atd.

2. Ochrana soukromého a rodinného života

57. Pro dítě může být nezbytná anonymita a ochrana osobních údajů ve vztahu ke sdělovacím prostředkům, jak stanoví několik nástrojů.⁴⁰ V tomto ohledu je třeba zvláště zmínit Úmluvu Rady Evropy o ochraně osob se zřetelem na automatizované zpracování osobních dat (ETS č. 108),⁴¹ která uvádí seznam běžně přijímaných standardů týkajících se zejména shromažďování a zpracovávání údajů a kvality údajů. Jako v případě Evropské úmluvy o lidských právech mají děti podle této úmluvy všechna práva, ačkoli úmluva výslovně neodkazuje na práva dětí. Navíc článek 6 této úmluvy stanoví zvláštní ochranná opatření, pokud jde o citlivé údaje, jako jsou osobní údaje související s odsouzením v trestních věcech. Další kategorie údajů by mohly být vymezeny jako citlivé vnitrostátními právními předpisy nebo by k nim jako k takovým mohly přistupovat orgány veřejné moci, což by umožnilo lepší ochranu soukromí dětí. Jeden z nástrojů⁴² například uvádí tyto kategorie:

39. „Kinderrechtswinkel“ v Gentu a v Bruges a „Service Droits des jeunes“ ve většině významnějších měst ve francouzsky mluvící části Belgie.

40. Například čl. 11 odst. 3 Úmluvy o opatřeních proti obchodování s lidmi (CETS č. 197) se zabývá soukromím a chrání osobní údaje a zároveň naléhá na státy, aby zaváděly regulační opatření pro tisk. Obecné zásady OSN týkající se justice ve věcech zahrnujících oběti a svědky trestné činnosti z řad dětí (usnesení Hospodářské a sociální rady 2005/20, 22. července 2005), čl. X odst. 27, uvádí: „Informace týkající se zapojení dítěte do soudního řízení by měly být chráněny. Toho lze dosáhnout zachováním důvěrnosti a omezeným poskytováním informací, které mohou vést k identifikaci dítěte, které je obětí nebo svědkem v soudním řízení.“ Toto je také popsáno v Minimálních standardních pravidlech OSN týkajících se výkonu soudnictví za účasti mladistvých (Pekingská pravidla, 1985, článek 8): „Právo mladistvé osoby na soukromí musí být dodržováno ve všech fázích, aby se zamezilo způsobení újmy mladistvé osobě přílišnou publicitou nebo „škatulkováním“. V zásadě nesmějí být zveřejněny žádné informace, které mohou vést k určení totožnosti mladistvého pachatele.“

41. Tento nástroj má globální poslání, protože k němu mohou přistoupit nečlenské státy Rady Evropy, pokud jejich právní předpisy splňují požadavky úmluvy.

42. Stanovisko pracovní skupiny EU pro ochranu údajů č. 2/2009 týkající se ochrany osobních údajů dětí (Obecné zásady a zvláštní případ škol).

disciplinární řízení, evidence případů násilí, lékařská péče ve škole, seznámení se školou, zvláštní vzdělávání pro osoby se zdravotním postižením a sociální pomoc žákům z chudých rodin.

- 58.** Ve svém Obecném komentáři č. 10 k právům dětí v rámci soudnictví ve věcech mládeže⁴³ Výbor OSN pro práva dítěte mimo jiné doporučuje neveřejná řízení, zachování důvěrnosti záznamů, vynesení rozsudku, které neodhalí totožnost dítěte atd. Soud připouští možnost projednávání věcí za zavřenými dveřmi, pokud to vyžaduje zájem dítěte nebo jeho soukromí,⁴⁴ a pokyn 9 členským státům tuto osvědčenou praxi připomíná. Tato zásada by však měla být uvedena v soulad se zásadou volného přístupu k soudním řízením, která existuje v mnoha členských státech.
- 59.** Další možné způsoby ochrany soukromí ve sdělovacích prostředcích zahrnují mimo jiné poskytnutí anonymity nebo pseudonymu, používání zástěn nebo zkreslení hlasu, vymazání jmen a dalších prvků, které mohou vést k určení totožnosti dítěte, ze všech dokumentů, zákaz jakékoli formy pořizování záznamu (foto, audio, video) atd.
- 60.** Členské státy mají v tomto ohledu pozitivní povinnosti. Pokyn 7 znovu opakuje, že sledování právně závazných nebo profesních kodexů chování ve vztahu k tisku je zásadní s ohledem na skutečnost, že jakákoli újma způsobená následkem zveřejnění jmen a/nebo fotografií je často nenapravitelná.
- 61.** Ačkoli zásada udržování identifikovatelných informací nepřístupných široké veřejnosti a tisku zůstává na prvním místě, mohou nastat případy, kdy může být výjimečně pro dítě prospěšné, jestliže je případ odhalen nebo získá širokou publicitu, například pokud bylo dítě uneseno. Stejně tak může zveřejnění dané věci vyvolat podporu nebo zvýšit informovanost.

43. Obecný komentář č. 10 k právům dětí v rámci soudnictví ve věcech mládeže (CRC/C/GC/10, 25. dubna 2007).

44. Jednací řád Evropského soudu pro lidská práva, článek 63.

62. Otázka soukromí je zvláště důležitá v některých opatřeních, která mají řešit antisociální chování dětí. Konkrétněji z provádění tzv. zákazů antisociálního chování (Anti-Social Behaviour Orders, SBO) ve Spojeném království, včetně politiky „ukazování prstem a zostuzování“, vyplývá, že v těchto případech nezůstanou osobní údaje široké veřejnosti vždy utajeny. Pokyn 10 v tomto ohledu ukládá přísnou povinnost všem odborníkům pracujícím s dětmi s výjimkou případů, kdy hrozí riziko způsobení újmy dítěti (viz článek 12 Úmluvy Rady Evropy o ochraně dětí proti sexuálnímu vykořisťování a pohlavnímu zneužívání, CETS č. 201)..

Ve věci *B. a P. v. Spojené království* Soud rozhodl, že řízení týkající se bydliště dětí po rozvodu nebo odluce jsou prvotřídní ukázkou případů, kdy lze vyloučení tisku a veřejnosti odůvodnit, aby bylo chráněno soukromí dítěte a dalších stran a zamezilo se poškozování zájmů spravedlnosti.⁴⁵

Dále pak ve věci *V. v. Spojené království* Soud uvedl: „Z toho vyplývá, že pokud jde o malé dítě obviněné ze závažného trestného činu, který přitahuje velkou pozornost sdělovacích prostředků a značný zájem veřejnosti, bylo by nezbytné jednání vést tak, aby se maximálně omezily pocit zastrašování a zábrany.“⁴⁶

V již zmíněných věcech *V. a T. v. Spojené království* týkajících se trestního řízení proti dvěma malým chlapcům, kteří zavraždili batole, soud mimo jiné uvedl: „[...] je zásadní, aby s dítětem obviněným z trestného činu bylo jednáno způsobem, který plně zohlední jeho věk, úroveň a intelektuální a emoční schopnosti, a aby byly přijaty kroky na podporu jeho schopnosti chápat a účastnit se řízení.“⁴⁷ Dále pak „z toho vyplývá, že pokud jde o malé dítě obviněné ze závažného trestného činu, který přitahuje velkou pozornost sdělovacích prostředků a značný zájem veřejnosti, bylo by nezbytné jednání vést tak, aby se maximálně omezily pocit zastrašování a zábrany.“⁴⁸

45. Evropský soud pro lidská práva, věc *B. a P. v. Spojené království*, rozsudek ze dne 24. dubna 2001, č. 36337/97 a č. 35974/97, bod 38.

46. Evropský soud pro lidská práva (velký senát), rozsudek ze dne 16. prosince 1999, *V. v. Spojené království*, č. 24888/94, bod 87.

47. Evropský soud pro lidská práva (velký senát), rozsudky ze dne 16. prosince 1999, *T. v. Spojené království*, č. 24724/94, bod 84, a *V. v. Spojené království*, č. 24888/94, bod 86.

48. Evropský soud pro lidská práva (velký senát), rozsudky ze dne 16. prosince 1999, *T. v. Spojené království*, č. 24724/94, bod 85, a *V. v. Spojené království*, č. 24888/94, bod 87.

3. Bezpečnost (zvláštní preventivní opatření)

- 63.** Pokud jde o děti jako oběti, tyto pokyny se inspirovaly Obecnými zásadami OSN týkajícími se justice ve věcech zahrnujících oběti a svědky trestné činnosti z řad dětí⁴⁹ a Úmluvou o ochraně dětí proti sexuálnímu vykořisťování a pohlavnímu zneužívání, která vyžaduje zajištění bezpečnosti dětí, jejich rodin a jejich svědků před nebezpečím zastrašování, represí a opakované viktimizace obětí.⁵⁰
- 64.** Pokyn 11 připomíná, že děti, zvláště ty zranitelné, by měly být chráněny před újmou bez ohledu na její podobu. Je v tomto smyslu inspirován mnoha stávajícími předpisy.
- 65.** V některých členských státech bylo za účelem ochrany dítěte zavedeno prověřování zaměstnanců služeb pro děti, jak doporučuje pokyn 12, což zahrnuje kontrolu záznamů v rejstříku trestů a předběžná opatření, která mají být přijata v okamžiku, kdy určitá osoba údajně spáchá trestný čin proti dětem. Tento postup by měl samozřejmě respektovat presumpci nevinu a nezávislost soudního systému.
- 66.** Pokyn 13 připomíná základní zásadu zvláštní potřeby ochrany, pokud je domnělým pachatelem rodič, jiný člen rodiny nebo osoba, která o dítě přímo pečuje.

4. Školení odborníků

- 67.** Školení v komunikačních dovednostech, používání jazyka vstřícného k dětem a rozvíjení znalostí o dětské psychologii je nezbytné pro všechny odborníky, kteří pracují s dětmi (policie, advokáti, soudci, mediátoři, sociální pracovníci a jiní odborníci), jak stanoví pokyn 14. Málo z nich však má znalosti o právech dětí a procesních záležitostech v této souvislosti.

49. Obecné zásady OSN týkající se justice ve věcech zahrnujících oběti a svědky trestné činnosti z řad dětí (usnesení Hospodářské a sociální rady 2005/20, 22. července 2005).

50. Čl. 31 odst. 1 *písm. f*).

- 68.** Práva dětí by mohla a měla být součástí osnov, ve školách i ve specifických oblastech vyššího vzdělávání (právo, psychologie, sociální práce, odborná příprava policie atd.). Měla by být zahrnuta specifika práv dětí a právní předpisy týkající se problematiky dětí, jako je rodinné právo, soudnictví ve věcech mládeže, azylové a imigrační právo atd. Členské státy se vybízejí, aby zavedly specifické školicí kurzy.
- 69.** Výše zmíněná konference v Toledo (viz bod 6 výše) dospěla k tomuto závěru: „Všichni odborníci – zejména soudci, psychologové a advokáti –, kteří v rámci justice jednají s dětmi, by měli obdržet příslušné informace, zvyšovat svou informovanost a absolvovat školení o vhodných technikách výslechu.“⁵¹

Vlámská advokátní komora a její Komise advokátů pro věci mládeže nabízí již několik let svým členům dvouletý kurz zaměřený na práva dětí. Právní informace doplňuje základní školení v psychologii a vývoji dítěte a praktické školení, například v komunikaci s dětmi. Pro získání certifikátu „advokát pro věci mládeže“ je povinná účast na všech modulech. V roce 2010 bylo vyškoleny přibližně 400 advokátů pro věci mládeže.⁵²

5. Víceoborový přístup

- 70.** Text pokynů jako celek, a zejména pokyny 16 až 18, vybízejí členské státy, aby při práci s dětmi posílily mezioborový přístup.
- 71.** V případech zahrnujících děti by soudci a další právní odborníci měli při přijímání rozhodnutí, která přímo či nepřímo ovlivní současné nebo budoucí blaho dítěte, využívat podpory a poradenství jiných odborníků z různých oborů, například k posouzení zájmu dítěte, možných škodlivých dopadů řízení na dítě atd.

- 72.** Zvláště nezbytný je víceoborový přístup k dětem, které se dostanou do střetu se zákonem. Stávající a přibývající vědomosti o psychologii, potřebách, chování a vývoji dětí nejsou vždy dostatečně předávány odborníkům v oblasti prosazování práva.

Na Islandu, v Norsku a ve Švédsku lze případy zneužívání a násilí řešit v tzv. „dětských domech“. Spolupracují odborníci ze sociálních služeb, soudní znalci v oboru medicíny, pediatři, policie a státní zastupitelství, a to zejména v počátečních fázích vyšetřování policie nebo sociálních služeb. Organizují a rozdělují jednotlivé úkoly, které mají být provedeny. Výsledky dotčených dětí se konají v těchto domech a prostřednictvím videospojení má v sousední místnosti možnost naslouchat třetí strana. Jsou zde také místnosti pro lékařské vyšetření a pro poskytování poradenství.

6. Zbavení svobody

- 73.** Vzhledem k přirozené zranitelnosti dětí je třeba věnovat zvláštní pozornost způsobu zacházení se zadrženými dětmi. Praktická opatření pro zadržování dětí jsou navržena v mnoha nástrojích Rady Evropy, například v doporučení CM/REC(2008)11 o Evropských pravidlech pro mladistvé pachatele vystavené sankcím nebo opatřením či ve standardech Evropského výboru pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání.⁵³ Jak je uvedeno v prvním z těchto nástrojů, musí být vyvinuto zvláštní úsilí, aby se zamezilo vyšetřovací vazbě. Mezinárodní orgány pro práva dětí jsou k jejímu využívání velmi kritické a usilují o její omezení.⁵⁴ Vyšetřovací vazba však přesto může být v určitých případech nezbytná, například k zamezení rizika manipulace s důkazy, ovlivňování svědků, nebo pokud hrozí riziko koluze či útěku atd.

53. Standardy CPT (CPT/inf/E (2002) 1, rev. 2009, na stránkách <http://www.cpt.coe.int/en/docsstandards.htm>).

54. Viz například Závěrečné připomínky pro Belgie: „Výbor doporučuje, aby stát, který je smluvní stranou úmluvy: [...] c) [...] v souladu s článkem 37 úmluvy zajistil, aby zbavení svobody bylo používáno pouze jako krajní opatření a na co nejkratší možnou dobu, byly plně respektovány záruky řádného soudního procesu a osoby mladší osmnácti let nebyly drženy s dospělými.“ (CRC/C/15/Add. 178 odst. 32 písm. c), 13. června 2002).

51. www.coe.int/t/dghl/standardsetting/children/Toledoconference_en.asp.

52. Více informací (ve vlámsčině) na adrese www.jeugdadvocaat.be.

- 74.** Jelikož již existují četné standardy týkající se práv mladistvých zbavených svobody,⁵⁵ není nutné, aby je pokyny opakovaly. Hlavní zásadou je, aby v důsledku zbavení svobody nebylo kromě práva na svobodu omezeno žádné další právo dětí. Jak jasně stanoví pokyny 19 a 20, je nutné se co nejvíce vyhýbat právním prostředkům, které zahrnují zadržení v jakékoli podobě. Takovéto prostředky by měly být pouze krajním opatřením, měly by být používány na co nejkratší možnou dobu a omezeny na vážné případy.⁵⁶ Toto je základní právní povinnost. Navíc je obecně známo, že zadržení nesníží riziko recidivy.
- 75.** Jak již bylo uvedeno, oddíly týkající se zbavení svobody a policie se nesnaží vytvořit vyčerpávající seznam práv a ochranných opatření, ale představují absolutní minimum práv, která by děti měly mít. V tomto smyslu je zapotřebí interpretovat pokyn 21.
- 76.** Otázka, zda držet děti s dospělými, není novou. V některých případech, jsou-li například zapojeny malé děti, může být v jejich zájmu, aby nebyly odloučeny od zadrženého rodiče, stejně jako v případě dětí zadržených přistěhovalců, které by neměly být od své rodiny odloučeny. Několik členských států Rady Evropy se domnívá, že ve velkých, řídicí osídlených oblastech může výjimečně být v zájmu dítěte, aby bylo drženo v zařízeních pro dospělé (například s možností návštěv ze strany rodičů, kteří mohou pobývat stovky kilometrů daleko). Takové případy však vyžadují zvláštní ostražitost na straně zadržujících orgánů, aby se zabránilo zneužívání dětí dospělými.
- 77.** Výbor OSN pro práva dítěte má však k této otázce velmi jasný postoj, a to na základě čl. 37 písm. c) Úmluvy OSN o právech dítěte. Výše uvedené doporučení CM/Rec(2008) 11 také uvádí, že mladiství nesmějí být drženi v zařízeních pro dospělé, ale v zařízeních, která jsou pro ně speciálně určena.
- 78.** Několikrát je zmiňováno, že pokyny se vztahují i na děti žádající o azyl a že této mimořádně zranitelné skupině je zapotřebí věnovat zvláštní pozornost; nezletilé osoby bez doprovodu, ať už se jedná o žadatele o azyl či nikoli, by neměly být zbaveny svobody jenom proto, že nemají povolení k pobytu (pokyn 22).

55. Úmluva OSN o právech dítěte, články 37 a 40.

56. Doporučení Výboru ministrů CM/Rec(2008) 11, bod 59.1.

Ve věci *Guvec v. Turecko* Soud znovu zopakoval své připomínky k přehnaným dobám zadržení. Výslovně uvedl: „V nejméně třech rozsudcích týkajících se Turecka Soud vyjádřil své obavy ohledně praxe zadržování dětí ve vyšetřovací vazbě (viz *Selçuk v. Turecko*, č. 21768/02, bod 35, 10. ledna 2006; *Koşti a další v. Turecko*, č. 74321/01, bod 30, 3. května 2007; výše uvedená věc *Nart v. Turecko*, 20817/04, bod 34) a zjistil porušení čl. 5 odst. 3 Úmluvy z důvodu výrazně kratších dob, než kterou strávil ve vazbě stěžovatel v této věci. Například ve věci *Selçuk* strávil stěžovatel ve vyšetřovací vazbě přibližně čtyři měsíce v době, kdy mu bylo šestnáct let, a ve věci *Nart* strávil stěžovatel ve vazbě 48 dní v době, kdy mu bylo sedmnáct let. V této věci byl stěžovatel zadržen ve svých patnácti letech a ve vyšetřovací vazbě byl držen po dobu více než čtyři a půl roku. Na základě výše uvedeného se Soud domnívá, že délka zadržení stěžovatele ve vyšetřovací vazbě byla nepřiměřená a v rozporu s čl. 5 odst. 3 Úmluvy.“⁵⁷

B. Justice vstřícná k dětem před zahájením soudního řízení

- 79.** Komplexní, ale důležitou otázkou je minimální věk trestní odpovědnosti. Tento věk se v členských státech Rady Evropy pohybuje už od osmi let až do věku zletilosti. Text pokynu 23 se inspiroval doporučením Výboru ministrů CM/Rec(2008)11 o Evropských pravidlech pro mladistvé pachatele vystavené sankcím nebo opatřením. Úmluva OSN o právech dítěte nestanoví žádný věk, ale Obecný komentář č. 10 k právům dětí v soudnictví ve věcech mládeže členským státům doporučuje, aby tento minimální věk nestanovily příliš nízko. Minimální standardní pravidla OSN týkající se výkonu soudnictví za účasti mladistvých obsahují obdobné poselství. Evropská síť ochránců veřejných práv dětí (ENOC) zastává názor, že by věk měl být zvýšen na osmnáct, a doporučuje vytvoření inovativních systémů, které budou reagovat na všechny nezletilé pachatele a budou se skutečně zaměřovat na jejich (opětovné) vzdělávání, opětovné začlenění a rehabilitaci.

57. Evropský soud pro lidská práva (druhá sekce), rozsudek ze dne 20. ledna 2009, *Guvec v. Turecko*, č. 70337/01, body 109–110.

- 80.** Obecně by měl být v záležitostech soudnictví ve věcech mládeže prosazován a zaváděn preventivní přístup podporující opětovné začlenění. Systém trestního práva by neměl být automaticky uveden do pohybu méně závažnými trestnými činy spáchanými dětmi, pokud mohou být úspěšná konstruktivnější a vzdělávací opatření. Členské státy by navíc měly reagovat na trestné činy nejen přiměřeně k okolnostem a závažnosti trestného činu, ale také přiměřeně k věku, menšímu provinění a potřebám dítěte a k potřebám společnosti.
- 81.** Pokyny 24 až 26 připomínají, že v několika členských státech se pozornost zaměřuje na mimosoudní řešení sporů, mimo jiné formou rodinné mediace, odklonu a restorativní justice. Je to pozitivní vývoj a členské státy se vybízejí, aby zajistily, že děti mohou těchto postupů využívat za předpokladu, že nejsou používány jako překážka přístupu dítěte k justici.
- 82.** Takovéto praktiky již existují v mnoha členských státech Rady Evropy a mohou se vztahovat k postupům před zahájením soudního řízení, v jeho průběhu a po jeho skončení. Zvláště důležitými se stávají v oblasti soudnictví ve věcech mládeže. Tyto pokyny neupřednostňují žádné mimosoudní alternativy a měly by být provedeny i v rámci nich, zejména v rodinných sporech, které nezahrnují pouze čistě právní otázky. Právo má v této oblasti svá omezení a v dlouhodobém horizontu může mít škodlivé důsledky. Uvádí se, že řešení dosažená formou mediace jsou více respektována, protože dotčené strany se aktivně zapojují. Svou úlohu v nich mohou být schopny hrát také děti. Mohlo by být rovněž zváženo povinné využití mediačních služeb před zahájením soudního řízení: cílem není donutit lidi k vyjednávání (což by bylo v rozporu s celou myšlenkou mediace), ale dát každému příležitost být si této možnosti vědom.
- 83.** I když panuje určité přesvědčení, že by děti měly být co nejvíce drženy mimo soudy, není soudní řízení nezbytně horší než mimosoudní alternativa, pokud probíhá v souladu se zásadami justice vstřícné k dětem. Stejně jako prostředí soudu mohou i alternativy zahrnovat rizika, pokud jde o práva dětí, jako je riziko menšího respektování základních zásad, například presumpce nevin, práva na právního zástupce atd. Jakékoli zvolené řešení by se tedy mělo zabývat kvalitou typickou pro daný systém.

- 84.** V Obecném komentáři č. 12 Výbor OSN pro práva dítěte doporučil toto:⁵⁸ „V případě odklonu, včetně mediace, musí mít dítě příležitost dát svobodný a dobrovolný souhlas a musí mu být dána příležitost získat právní a jiné poradenství a pomoc při rozhodování o přiměřenosti a vhodnosti navrhovaného odklonu.“ Pokyn 26 však vyžaduje, aby byla dětem zaručena rovnocenná úroveň ochranných opatření jak v soudních, tak mimosoudních řízeních.
- 85.** Stručně řečeno, text pokynů podporuje přístup k vnitrostátním soudům pro děti jako nositele práv v souladu s judikaturou Soudu, na který se mohou obrátit, pokud si to přejí. Takovýto přístup je však vyvážený a uvedený v soulad s alternativami soudního řízení.

Ve švýcarském kantonu Fribourg byl vytvořen program mediace pro děti, které se dostaly do střetu se zákonem. Při hledání rovnováhy mezi restorativní a retributivní justicí se nabízí mediace, která zohledňuje práva a zájmy oběti a pachatele. V případech, kdy jsou splněna určitá kritéria, může soudce věc postoupit mediátorovi. Zatímco mediátor zodpovídá za mediaci jako takovou, za trestní věc zůstává odpovědný soudce. Ať už strany dosáhnou dohody či nikoli, výsledek mediace se sdělí soudci, který může buď vyhlásit dohodu (písemně), nebo pokračovat v řízení, pokud nebylo dohody dosaženo.

V Norsku se musí páry, které podávají žádost o rozvod a mají děti mladší šestnácti let, pokusit o mediaci dříve, než zahájí soudní řízení. Cílem je pomoci rodičům dosáhnout smírné dohody o tom, kde by měly děti žít, o výkonu rodičovské zodpovědnosti a o právu na styk s dítětem, aby se zajistilo, že je přihlédnuto k zájmu dítěte

58. Obecný komentář č. 12 k právu dítěte být vyslyšeno (CRC/C/GC/12, 1. července 2009), bod 59.

C. Děti a policie

- 86.** Policie by rovněž měla uplatňovat pokyny k justici vstřícné dětem. Vztahuje se to na všechny situace, kdy se děti mohou dostat do kontaktu s policií, a jak stanoví pokyn 27, je to zvlášť důležité při jednání se zranitelnými dětmi.
- 87.** Je zřejmé, že přístup vstřícný k dětem by měl být přítomen i v potenciálně rizikových situacích, jako je zatčení nebo výslech dětí, na což se vztahují pokyny 28 a 29. Kromě výjimečných případů musí být rodiče o zatčení svého dítěte neprodleně informováni a dítě by vždy mělo mít přístup k advokátovi nebo jakémukoli jinému subjektu, který je podle vnitrostátních právních předpisů odpovědný za hájení práv dětí, a právo informovat rodiče nebo osobu, které důvěřuje. Od okamžiku zatčení by měl být zajištěn kontakt se službami na ochranu mládeže.⁵⁹ Pouze v případě, že rodiče nejsou k dispozici, by měla být kontaktována jiná osoba, které dítě důvěřuje (například jeho prarodiče).
- 88.** Evropský výbor pro zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (CPT) vytvořil řadu standardů, které se vztahují na zadržování dětí policií. Kromě toho výbor ve svých připomínkách k návrhu evropských pravidel pro mladistvé pachatele⁶⁰ zdůraznil, že tato pravidla by měla výslovně stanovit, že děti zadržované policií nemusí učinit žádné prohlášení ani podepsat žádný dokument týkající se trestného činu, z jehož spáchání jsou podezřelé, bez přítomnosti advokáta nebo důvěryhodné osoby, kteří by jim pomohli. Tyto standardy jsou podpořeny pokynem 30. Státy by mohly odpovídajícím způsobem zvážit zavedení zvláštních policejních jednotek, které by byly pro tyto úkoly vyškoleny.

59. Nedávný rozsudek belgického soudu pro mladistvé (Antverpy, 15. února 2010) zprostil mladistvého pachatele obžaloby, protože soudce konstatoval, že jeho práva na obhajobu byla porušena, neboť při policejním výslechu nedostal právního zástupce, a tvrdil, že byl při tomto výslechu přinucen se k uvedeným trestným činům přiznat. Soud dospěl k závěru, že byl porušen článek 6 Evropské úmluvy o lidských právech.

60. CPT, 18. souhrnná zpráva (2007–2008), bod 24.

Ve věci *Okkali v. Turecko* Soud přezkoumal případ dvanáctiletého chlapce zatčeného policií, který tvrdil, že s ním bylo špatně zacházeno. Soud se domníval, že jako mladistvému se mu mělo dostat větší ochrany a že orgány k jeho zvláštní zranitelnosti nepřihlédly. Soud dodal, že v případech, jako je tento, by měl být ustanoven advokát, aby dítěti pomohl, a rodiče (nebo zákonní zástupci) musí být o zadržení informováni.⁶¹

Ve věci *Salduz v. Turecko* se Soud domníval, že byl porušen čl. 6 odst. 1 Evropské úmluvy o lidských právech, neboť sedmnáctiletý podezřelý neměl během pěti dní v policejní vazbě přístup k advokátovi. Soud konstatoval, že: „aby právo na spravedlivé řízení podle čl. 6 odst. 1 zůstalo dostatečně „proveditelné a účinné“, měl by být zajištěn přístup k advokátovi, obvykle od prvního výslechu podezřelého policií [...]“.⁶² Soud také uvedl, že jedním ze specifických prvků tohoto případu je věk stěžovatele. S ohledem na významný počet relevantních mezinárodních právních nástrojů týkajících se právní pomoci nezletilým v policejní vazbě Soud zdůraznil zásadní význam poskytnutí přístupu k advokátovi, pokud je osoba v policejní vazbě nezletilá.⁶³

D. Justice vstřícná k dětem v průběhu soudního řízení

- 89.** Tyto prvky justice vstřícné k dětem by měly být uplatňovány ve všech řízeních: občanských, trestních i správních.

61. Evropský soud pro lidská práva (druhá sekce), rozsudek ze dne 17. října 2006, *Okkali v. Turecko*, č. 52067/99, body 69 a násl.

62. Evropský soud pro lidská práva (velký senát), rozsudek ze dne 27. listopadu 2008, *Salduz v. Turecko*, č. 36391/02, bod 55.

63. Tamtéž, body 56–62.

1. Přístup k soudu a soudnímu řízení

- 90.** Ačkoli jsou děti právně považovány za nositele práv, jak stanoví pokyn 34, často nejsou schopny je účinně vykonávat. V roce 1990 Parlamentní shromáždění Rady Evropy ve svém doporučení 1121 o právech dětí zdůraznilo, že „děti mají práva, která mohou samy nezávisle vykonávat, dokonce i když jsou dospělí proti.“⁶⁴ Úmluva OSN o právech dítěte obsahuje určité právo iniciativy umožňující dítěti obrátit se na soud v čl. 37 písm. d), na základě kterého může dítě napadnout zákonnost jeho zbavení svobody. V současné době má silnou podporu zavádění postupu pro podávání stížností podle této úmluvy.⁶⁵ Dětem to snad přinese stejný druh právních prostředků k boji proti porušování jejich práv, jako mají dospělí podle několika jiných úmluv o všeobecných lidských právech.
- 91.** V témže kontextu dává Evropská úmluva o lidských právech „každému“, jehož lidská práva byla porušena, právo na „účinné právní prostředky nápravy před národním orgánem“.⁶⁶ Tato formulace jednoznačně zahrnuje děti. Výsledkem je, že děti mohou svou věc předložit Soudu, ačkoli podle jejich vnitrostátních právních předpisů často nejsou oprávněny soudní řízení zahájit.⁶⁷
- 92.** Ve skutečnosti je většina právních předpisů v oblasti nezpůsobilosti dětí k právním úkonům koncipována s cílem děti chránit, nicméně je zásadní, aby tato nezpůsobilost nebyla používána proti nim, pokud jsou porušována jejich práva nebo pokud nikdo jiný jejich práva nehájí.
- 93.** Pokyn 34 také doporučuje, aby právní předpisy členských států tam, kde je to vhodné, usnadnily přístup k soudu dětem, které mají dostatečnou schopnost chápat svá práva. Rovněž doporučuje využití právních prostředků na ochranu těchto práv, jakmile je jim poskytnuta odpovídající právní rada.

- 94.** Pozornost je nutné věnovat silné vazbě mezi problematikou přístupem k justici, odpovídajícím právním poradenstvím⁶⁸ a právem vyjádřit svůj názor v soudním řízení. Cílem těchto pokynů není vybízet děti k tomu, aby se obracely na soud bez zjevného důvodu nebo právního podkladu. Je samozřejmé, že by děti stejně jako dospělí měly mít pro předložení věci soudu pevný právní základ. Pokud byla práva dítěte porušena nebo je zapotřebí je hájit a pokud tak za dítě nečiní zákonný zástupce, měla by existovat možnost, aby věc přezkoumal soudní orgán. Přístup dětí k soudu může být také nezbytný v případech možné existence střetu zájmů mezi dítětem a zákonným zástupcem.
- 95.** Přístup k soudu může být založen buď na stanovené věkové hranici, nebo na konceptu určité schopnosti úsudku, úrovně či schopnosti chápat situaci. Oba systémy mají výhody i nevýhody. Jasná věková hranice má výhodu objektivitu pro všechny děti a zaručuje právní jistotu. Poskytnutí přístupu dětem na základě jejich individuální schopnosti úsudku dává možnost přizpůsobení každému jednotlivému dítěti podle jeho úrovně. Tento systém může představovat rizika z důvodu značné míry volnosti, která je ponechána danému soudci. Třetí možností je kombinace obojího: zákonem stanovená věková hranice s tím, že dítě, které této věkové hranice nedosahuje, ji může napadnout.⁶⁹ To by však mohlo přinést další problém, protože břemeno průkazu způsobilosti nebo schopnosti úsudku leží na dítěti.
- 96.** Tyto pokyny nestanoví žádnou věkovou hranici, protože stanovení hranice je příliš nekompromisní a svévolné a ve skutečnosti může mít nespravedlivé důsledky. Navíc neumožňuje plné zohlednění různých schopností a úrovní chápání mezi dětmi. Ty se mohou do značné míry lišit v závislosti na vývojových schopnostech každého dítěte, jeho životních zkušenostech, kognitivních a jiných dovednostech. Patnáctiletý člověk může být méně zralý než dvanáctiletý, zatímco velmi malé děti mohou být dostatečně inteligentní na to, aby posoudily a pochopily svou konkrétní situaci. Způsobilost, úroveň a schopnost chápat situaci lépe reprezentují skutečné schopnosti dítěte než jeho věk.

64. Doporučení 1121 (1990) o právech dětí, bod 6.

65. Kampaň za mechanismy pro podávání stížností v souvislosti s Úmluvou OSN o právech dítěte.

66. Článek 13.

67. Viz zpráva kanceláře Soudu, op. cit. s. 5: „Děti se tedy mohou obrátit na Soud, i když podle vnitrostátních právních předpisů nejsou oprávněny zahájit soudní řízení“.

68. Toto také slouží k přesvědčení dítěte, aby nezahajovalo řízení, pokud ve skutečnosti neexistuje právní podklad nebo šance na úspěch.

69. Například belgické právní předpisy někdy používají věkovou hranici a někdy schopnost úsudku.

- 97.** Přestože se uznává, že všechny děti, bez ohledu na věk nebo schopnosti, jsou nositeli práv, v praxi je věk ve skutečnosti významnou otázkou, neboť velmi malé děti nebo děti s určitým postižením nebudou schopny svá práva účinně samy chránit. Členské státy by proto měly vytvořit systémy, v rámci nichž budou určeni dospělí schopni jednat jménem dítěte: mohou to být rodiče, advokáti nebo jiné instituce či subjekty, které by byly v závislosti na vnitrostátních právních předpisech odpovědné za hájení práv dětí. Tyto osoby nebo instituce by neměly být zapojeny nebo uznány až v okamžiku, kdy již řízení probíhá, ale měly by také mít mandát k aktivnímu zahájení řízení, kdykoli je právo dítěte porušeno nebo jeho porušení hrozí.
- 98.** Pokyn 35 doporučuje, aby členské státy odstranily všechny překážky přístupu dětí k soudu. Uvádí příklady, jako jsou náklady řízení a absence právního zástupce, ale doporučuje, aby byly odstraněny i další překážky. Takové překážky mohou být různé povahy. V případě možného střetu zájmů mezi dětmi a jejich rodiči by se mělo vyvarovat požadavku na souhlas rodičů. Je třeba vytvořit systém, v rámci něhož by nepřiměřené odmítnutí rodiče nebránilo dítěti obrátit se na soud. Další překážky přístupu k justici mohou být finanční nebo psychologické povahy. Procesní požadavky by měly být co nejvíce omezeny.⁷⁰
- 99.** V některých případech není dítě schopno napadnout určité úkony nebo určitá rozhodnutí během svého dětství z důvodu traumatu v případech, jako je například pohlavní zneužívání nebo značně konfliktní rodinné záležitosti.
- 100.** V těchto případech pokyn 36 doporučuje, aby byl přístup k soudu zajištěn i nějakou dobu poté, co dítě dosáhne zletilosti. Vybízí tedy členské státy, aby přezkoumaly své promlčecí lhůty. V tomto ohledu by jako inspirace mohla posloužit Úmluva Rady Evropy o ochraně dětí proti sexuálnímu vykořisťování a pohlavnímu zneužívání (CETS č. 201).⁷¹

70. Mělo by se zamezit příliš restriktivnímu nebo čistě technickému přístupu k zastoupení. Viz I. Berro-Lefèvre, „Improving children's access to the European Court of Human Rights“ (Zlepšování přístupu dětí k Evropskému soudu pro lidská práva), International justice for children (Mezinárodní justice pro děti), Monografie č. 3, Štrasburk, Council of Europe Publishing, 2008, s. 69–78.

71. Článek 33.

Ve věci *Stubbings a další v. Spojené království*⁷² měl Soud za to, že „v posledních letech se zvyšuje informovanost o celé řadě problémů způsobovaných zneužíváním dětí a o jeho psychologickém dopadu na oběti a je možné, že pravidla týkající se promlčení žalob uplatňovaná v členských státech Rady Evropy mohou v blízké budoucnosti vyžadovat změnu, aby byla přijata zvláštní opatření pro tuto skupinu žalobců.“⁷³

2. Právní zástupce a zastoupení⁷⁴

- 101.** Pokud mají mít děti přístup k justici, která je skutečně vstřícná k dětem, měly by členské státy usnadnit přístup k advokátovi nebo jiné instituci či subjektu, který je podle vnitrostátních právních předpisů odpovědný za hájení práv dětí, a umožnit zastoupení jejich jménem, pokud existuje nebo by mohl existovat střet zájmu mezi dítětem a rodiči nebo jinými zúčastněnými stranami. Toto je hlavní poselství pokynu 37. Evropská úmluva o výkonu práv dětí (ETS č. 160)⁷⁵ uvádí: „Smluvní strany zváží možnost poskytnout dětem další procesní práva v soudním řízení, které se jich dotýká, zejména [...] zástupce [...] advokáta“.⁷⁶
- 102.** Pokyn 38 doporučuje, aby byl dětem zajištěn přístup k bezplatné právní pomoci. Toto by nemělo nezbytně vyžadovat zcela samostatný systém právní pomoci. Mohla by být poskytována stejným způsobem jako právní pomoc pro dospělé, nebo za mírnějších podmínek, a mohla by záviset na finančních prostředcích osoby mající rodičovskou zodpovědnost nebo samotného dítěte. V každém případě musí být systém právní pomoci v praxi účinný.

72. Evropský soud pro lidská práva (senát), rozsudek ze dne 22. října 1996, *Stubbings a další v. Spojené království*, č. 22083/93; č. 22095/93, bod 56.68 [http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/childjustice/MJU-28\(2007\)INFO1%20e.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/childjustice/MJU-28(2007)INFO1%20e.pdf).

73. Bod 56.

74. Viz ChildONEurope, *Survey on the national systems of children's legal representation (Průzkum vnitrostátních systémů právního zastoupení dětí)*, březen 2008 (www.childoneurope.org). V tomto průzkumu je ukázáno několik modelů.

75. ETS č. 160.

76. Čl. 5 písm. b).

- 103.** Pokyn 39 popisuje odborné požadavky na advokáty zastupující děti. Je rovněž důležité, aby náklady na advokáta dítěte nebyly, přímo či nepřímo, k tíži rodičů. Pokud advokáta platí rodiče, zejména v případech střetu zájmů, neexistuje žádná záruka, že advokát bude schopen nezávisle hájit názory dítěte.
- 104.** Doporučuje se systém specializovaných advokátů pro mládež při současném respektování svobodné volby advokáta ze strany dítěte. Je důležité objasnit přesnou úlohu advokáta dítěte. Advokát nemusí přednést to, o čem se domnívá, že je v zájmu dítěte (jako opatrovník nebo veřejný obhájce), ale měl by zjistit a hájit názory a stanoviska dítěte, jako v případě dospělého klienta. Advokát by měl požádat o informovaný souhlas dítěte, pokud jde o použití té nejlepší strategie. Pokud s jeho stanoviskem advokát nesouhlasí, měl by se snažit dítě přesvědčit, stejně jakoby postupoval u jakéhokoli jiného klienta.
- 105.** Úloha advokáta se liší od úlohy procesního opatrovníka, jak uvádí pokyn 42, protože procesního opatrovníka jmenuje soud, nikoli „klient“ jako takový, a tento opatrovník by měl soudu pomoci určit, co je v zájmu dítěte. Mělo by se však zamezit kombinování funkce advokáta a procesního opatrovníka do jedné osoby kvůli potenciálnímu střetu zájmů, který může nastat. Příslušný orgán by měl v určitých případech jmenovat buď procesního opatrovníka, nebo jiného nezávislého zástupce, který bude zastupovat názory dítěte. Tento krok by mohl být proveden na žádost dítěte nebo jiné příslušné strany.

V Gruzii je právo na právní pomoc v trestních věcech osobám mladším osmnácti let přiznáváno z moci úřední, neboť jsou považovány za „sociálně zranitelné“. Pro možnost využívání této služby nemusí děti splňovat žádné další podmínky.

3. Právo být vyslyšeno a vyjadřovat názory

- 106.** Obecný komentář č. 12 Výboru OSN pro práva dítěte vykládá právo dítěte být vyslyšeno, které je jednou ze čtyř hlavních zásad Úmluvy OSN o právech dítěte, pomocí slov „zaručí“, což je právní termín zvláštní síly, který nenechává žádný prostor pro vlastní uvážení států, které jsou smluvní stranou této úmluvy.⁷⁷ Tento komentář dále rozvádí skutečnost, že samotný věk nemůže určovat hodnotu názorů

77. Obecný komentář č. 12 k právu dítěte být vyslyšeno (CRC/C/GC/12, 1. července 2009), bod 19.

dítěte.⁷⁸ Ve svém Obecném komentáři č. 5 výbor oprávněně uvádí, že: „vyvolat zdání, že je dětem nasloucháno, je relativně nenáročné; věnovat patřičnou pozornost jejich názorům vyžaduje skutečnou změnu.“⁷⁹

- 107.** Článek 3 Evropské úmluvy o výkonu práv dětí (ETS, č. 160) kombinuje právo být vyslyšeno s právem být informováno: v soudních řízeních by děti měly dostávat příslušné informace, měly by být konzultovány a moci vyjadřovat svůj názor a měly by být informovány o možných důsledcích vyhovění jejich názoru a o možných důsledcích jakéhokoli rozhodnutí.
- 108.** V těchto pokynech se odkazuje na koncepty, jako jsou „věk a úroveň“ a „dostatečná schopnost chápat situaci“, což naznačuje určitou úroveň porozumění, ale nevyžaduje od dítěte úplnou a komplexní znalost všech aspektů dané věci.⁸⁰ Děti mají právo vyjadřovat své názory svobodně, bez jakéhokoli nátlaku a bez manipulace.⁸¹
- 109.** Obecné zásady OSN týkající se justice ve věcech zahrnujících oběti a svědky trestné činnosti z řad dětí používají formulaci „ohleduplné k dítěti“ jako „přístup, který vyvažuje právo dítěte na ochranu a zohledňuje individuální potřeby a názory dítěte“.⁸²
- 110.** Právní předpisy by měly být jasně formulovány, aby se zajistila právní rovnost pro všechny děti. Bez ohledu na věk, zejména pokud dítě projeví iniciativu a chce být vyslyšeno, by měla být předpokládána dostatečná schopnost chápat situaci. Věk však stále hraje významnou úlohu při „poskytování“ základního práva dětí být vyslyšeny v záležitostech, které se jich dotýkají (pokyn 45). Je však nutné zdůraznit, že za určitých okolností je povinností dítěte být vyslyšeno (tj. vypovídat).

78. Tamtéž, body 28-31.

79. Obecný komentář č. 5 k Všeobecným opatřením zaměřeným na realizaci Úmluvy o právech dítěte (CRC/GC/2003/5), článek 12.

80. Více informací viz přezkum informační sítě o právech dětí (CRIN): „*Measuring maturity. Understanding children's 'evolving capacities'*“ (Poměřování úrovně. Porozumění vyvíjejícím se schopnostem dětí), 2009.

81. Obecný komentář č. 12 k právu dítěte být vyslyšeno (CRC/C/GC/12, 1. července 2009), bod 22.

82. Obecné zásady OSN týkající se justice ve věcech zahrnujících oběti a svědky trestné činnosti z řad dětí (usnesení Hospodářské a sociální rady 2005/20, 22. července 2005).

- 111.** Děti musí přesně vědět, co se stane a jakou důležitost bude jimi poskytnuté stanovisko nebo výpověď mít.⁸³ Soudce by neměl odmítnout dítě vyslechnout bez řádného důvodu, ledaže by to bylo v zájmu dítěte (pokyn 47). Děti by měly být jasně informovány, že pokud je soudce vyslechné, neznamená to, že věc „vyhrají“. Za účelem dosažení nebo získání důvěry a respektu pro daný rozsudek by měl advokát dítěte vyvinout zvláštní úsilí a vysvětlit, proč nebylo názoru dítěte vyhověno nebo proč bylo dané rozhodnutí přijato, stejně jako je tomu v případech dospělých (pokyn 48).
- 112.** Dále mají děti právo vyjádřit svůj názor a stanovisko ohledně jakékoli otázky nebo věci, do které jsou zapojeny nebo která se jich dotýká. Měly by být schopny tak učinit bez ohledu na svůj věk, v bezpečném prostředí, respektujícím jejich osobnost. V okamžiku, kdy mluví se soudcem nebo jinými úředníky, se musí cítit uvolněně. Může to vyžadovat, aby soudci upustili od určitých formalit, jako jsou nošení paruky a taláru nebo výslech dítěte v samotné soudní síni; pomoci může například dítě vyslechnout v kanceláři soudce.
- 113.** Je důležité, aby dítě mohlo mluvit bez omezení a nebylo přerušováno. V praxi to může znamenat, že by v místnosti neměly být připuštěny žádné další osoby (například rodiče, údajný pachatel) a atmosféra by neměla být narušována bezdůvodným přerušováním, neukázněným chováním nebo příchodem a odchodem osob.
- 114.** Soudci často nejsou proškoleni v komunikaci s dětmi a zřídka jsou jim při tomto úkolu na pomoc přizváni specializovaní odborníci. Jak již bylo uvedeno (bod 96 výše), dokonce i malé děti jsou schopny jasně vyjádřit svůj názor, pokud se jim dostane odpovídající pomoci a podpory. Soudci a ostatní odborníci by se ve skutečnosti měli snažit zjistit názory, stanoviska a pohled dítěte na věc.
- 115.** V závislosti na přáních a zájmech dítěte je třeba vážně zvážit, kdo dítě vyslechné, pravděpodobně soudce nebo ustanovený znalec.⁸⁴ Některé děti mohou dát přednost tomu, aby je vyslechl „odborník“, který pak názor dítěte přetluče soudci. Jiné však dají jasně najevo, že chtějí mluvit raději se samotným soudcem, protože ten bude rozhodovat.

83. Evropská úmluva o výkonu práv dětí, čl. 3 písm. c).

84. Výbor OSN pro práva dítěte doporučuje, aby byly děti vyslýchány přímo. Obecný komentář č. 12 k právu dítěte být vyslyšeno (CRC/C/GC/12, 1. července 2009), bod 35.

- 116.** I když je pravdou, že existuje riziko manipulace s dětmi, pokud jsou vyslýchány a vyjadřují své názory (například jedním rodičem proti druhému), je třeba vyvinout veškeré úsilí a nedovolit, aby takovéto riziko omezilo toto základní právo.
- 117.** Výbor OSN pro práva dítěte varuje před přístupem „jen tak na oko“ a neetickými praktikami⁸⁵ a uvádí základní požadavky na účinné a smysluplné provádění práva dítěte být vyslyšeno.⁸⁶ Postupy výslechu dětí by měly být transparentní a informativní, dobrovolné, ohleduplné, relevantní, vstřícné k dětem, inkluzivní, prováděné vyškoleným personálem, bezpečné a obezřetné ve vztahu k rizikům a konečně zodpovědné.

Ve věci mezinárodního osvojení s italskými osvojiteli rumunských dětí (věc *Pini a další v. Rumunsko*) se Soud vyjádřil velmi jasně ohledně práva dětí, aby byly vyslyšeny a aby jejich názory byly brány vážně: „Je nutné zdůraznit, že v tomto případě děti odmítly myšlenku připojit se ke svým adoptivním rodičům v Itálii, jakmile dosáhly věku, ve kterém se dalo přiměřeně předpokládat, že jejich osobnost již byla dostatečně zformována a dosáhly nezbytné úrovně, aby byly schopny vyjádřit svůj názor ohledně prostředí, ve kterém si přály být vychovávány“.⁸⁷ „Zájmy dětí vyžadovaly, aby bylo k jejich názorům v této věci přihlédnuto, jakmile dosáhly nezbytné úrovně, aby dokázaly tyto názory vyjádřit. Neustálé odmítání dětí odcestovat do Itálie a připojit se ke svým adoptivním rodičům poté, co dosáhly věku deseti let, má v tomto ohledu určitou váhu.“⁸⁸

85. Obecný komentář č. 12 k právu dítěte být vyslyšeno (CRC/C/GC/12, 1. července 2009), bod 132. „Výbor naléhá na státy, které jsou smluvní stranou této úmluvy, aby se vyhýbaly přístupům „jen tak na oko“, které omezují projevy názorů ze strany dětí nebo které dětem umožňují, aby byly vyslyšeny, ale jejich názorům nevěnují patřičnou pozornost. Zdůrazňuje, že manipulace dospělých s dětmi, uvádění dětí do situací, v nichž je jim sděleno, co mohou říkat, nebo vystavování dětí riziku újmy prostřednictvím účasti nepředstavují etické praktiky a nelze je interpretovat jako praktiky provádějící článek 12“.

86. Obecný komentář č. 12 k právu dítěte být vyslyšeno (CRC/C/GC/12, 1. července 2009), body 133–134.

87. Evropský soud pro lidská práva (druhá sekce), rozsudek ze dne 22. června 2004, *Pini a další v. Rumunsko*, č. 78028/01 a č. 78030/01, bod 157.

88. Tamtéž, bod 164.

Ve věci *Hokkannen v. Finsko* otec žádal, aby mu byla do péče svěřena jeho dcera, která léta žila se svými prarodiči. Dítě s otcem bydlelo nechtělo a Soud souhlasil s tím, že „dítě již dosáhlo dostatečné úrovně, aby mohlo být k jeho názorům přihlíženo, a že styk by tedy neměl být umožněn proti jejímu přání“. ⁸⁹

4. Zamezení zbytečnému prodlení

118. Případy, do nichž jsou zapojeny děti, je třeba řešit rychle a mohl by být zvážen systém jejich prioritizace.⁹⁰ Zásada naléhavosti je stanovena v pokynu 50. Je třeba nezapomínat, že děti mají oproti dospělým jiné vnímání času a časový prvek je pro ně velmi důležitý: například jeden rok řízení ve věci svěřené do péče může desetiletému dítěti připadat mnohem delší než dospělému. Jednací řád by měl takový systém prioritizace umožňovat v závažných nebo naléhavých případech, nebo pokud by nepřijetí okamžitého opatření mohlo případně mít nezvratné následky (pokyn 51 týkající se rodinnoprávních věcí).

119. Další příklady této zásady lze najít v příslušných nástrojích Rady Evropy. Jeden z nich požaduje, aby státy zajistily, aby vyšetřování a trestní stíhání probíhaly jako přednostní řízení bez jakéhokoliv neodůvodněného zdržení.⁹¹ Toto je rovněž velmi důležité pro to, aby oběti mohly zahájit vymáhání náhrady. Další nástroj konkrétně doporučuje „zajistit, aby případy nezletilých byly řešeny rychleji a nedocházelo ke zbytečnému prodlení, aby se zajistilo účinné výchovné opatření.“⁹²

120. Respektování zájmu dítěte by mohlo vyžadovat flexibilitu na straně soudních orgánů při výkonu určitých rozhodnutí v souladu s vnitrostátními právními předpisy, jak uvádí pokyn 53.

89. Evropský soud pro lidská práva (senát), rozsudek ze dne 23. září 1994, *Hokkannen v. Finsko*, č. 19823/92, bod 61.

90. Viz článek 41 jednacího řádu Evropského soudu pro lidská práva. Toto by mělo být podle I. Berro Lefevra používáno častěji, *op. cit.*, s. 76.

91. Úmluva Rady Evropy o ochraně dětí proti sexuálnímu vykořisťování a pohlavnímu zneužívání (CETS č. 201, čl. 30 odst. 3).

92. Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. R (87)20 týkající se sociálních reakcí na kriminalitu mladistvých, bod 4.

Ve dvou věcech proti Německu se Soud zabýval časovým prvkem a konstatoval, že v případě vztahů rodič-dítě existuje povinnost vynakládat mimořádnou péči s ohledem na skutečnost, že riziko plynutí času může vést k faktickému rozhodnutí věci a že vztah dítěte s jedním z jeho rodičů může být omezen.⁹³

Ve věci *Paulsen-Medalen a Svensson v. Švédsko* Soud konstatoval, že byl porušen čl. 6 odst. 1 Evropské úmluvy o lidských právech, protože orgány při řešení sporu ohledně styku s dítětem nejednaly s požadovanou mimořádnou péčí.⁹⁴

Zamezení zbytečnému prodlení je rovněž důležité v trestních věcech. Ve věci *Bouamar v. Belgie* byl požadován zvláště rychlý soudní přezkum v případech zadržování nezletilých. Neodůvodněné časové odstupy byly stěžejně považovány za slučitelné s rychlostí požadovanou podle čl. 5 odst. 4 Evropské úmluvy o lidských právech.⁹⁵

5. Organizace řízení, prostředí vstřícné k dětem a jazyk vstřícný k dětem

121. Pracovní metody vstřícné k dětem⁹⁶ by měly dětem umožňovat cítit se bezpečně. V doprovodu osoby, které mohou důvěřovat, se mohou během řízení cítit příjemněji. Úmluva Rady Evropy o ochraně dětí proti sexuálnímu vykořisťování a pohlavnímu zneužívání (CETS č. 201)⁹⁷ stanoví, že dítě může být doprovázeno svým právním zástupcem, případně dospělou osobou podle svého výběru, ale že by tato osoba měla být považována za vhodnou. Proti přítomnosti dané doprovázející osoby může být přijato odůvodněné rozhodnutí.

93. Viz Evropský soud pro lidská práva (velký senát), rozsudek ze dne 13. července 2000, *Elsholz v. Německo*, č. 25735/94, bod 49, a rozsudek ze dne 8. července 2003, *Sommerfeld v. Německo*, č. 31871/96, bod 63.

94. Evropský soud pro lidská práva (senát), rozsudek ze dne 19. února 1998, *Paulsen-Medalen a Svensson v. Švédsko*, č. 16817/90, bod 42.

95. Evropský soud pro lidská práva (senát), rozsudek ze dne 29. února 1988, *Bouamar v. Belgie*, č. 9106/80, bod 63.

96. Viz W. McCarney, „The principles of child-friendly justice at international level“ (Zásady justice vstřícné k dětem na mezinárodní úrovni), *International justice for children (Mezinárodní justice pro děti)*, Monografie č. 3, Council of Europe Publishing, 2008, s. 119–127.

97. Čl. 35 odst. 1 písm. f).

- 122.** V některých architektonických prostředích se děti mohou cítit velmi nepříjemně. Soudní úředníci by měli děti mimo jiné seznámit s prostorovou dispozicí soudu a s totožností zapojených úředníků (pokyn 55). Dokonce i pro dospělé mohou být soudní budovy spíše deprimující nebo zastrašující (pokyn 62). Přestože toto se mění obtížně, alespoň v případech stávajících soudních prostor, existují způsoby, jak lze zacházení s dětmi v těchto soudních budovách zlepšit, pokud se s dětmi pracuje ohleduplněji.
- 123.** Dle možností mohou soudní prostory zahrnovat zvláštní výslechové místnosti, které přihlížejí k zájmu dítěte. Stejně tak prostředí soudu vstřícné k dětem může znamenat, že se nepoužívají žádné paruky nebo taláry či jiné oficiální uniformy. Toto lze zavést s ohledem na věk dítěte nebo funkci úředníka. V závislosti na okolnostech a názorech dítěte se může docela dobře stát, že například díky uniformám je dítěti jasné, že mluví s policistou, a nikoli se sociálním pracovníkem, což má svůj význam. Toto by také mohlo podpořit dojem dítěte, že záležitosti, které se jej dotýkají, jsou příslušnými orgány brány vážně. Prostor tedy může být relativně formální, ale chování úředníků by mělo být méně formální a v každém případě vstřícné k dětem.
- 124.** Především však justice vstřícná k dětem také znamená, že děti chápou povahu a dosah přijatého rozhodnutí a rovněž jeho důsledky. I když rozsudek a jeho odůvodnění nelze vždy zaznamenat a vysvětlit jazykem vstřícným k dětem z důvodu právních požadavků, takováto rozhodnutí by měla být dětem vysvětlena buď jejich advokátem, nebo jinou vhodnou osobou (rodičem, sociálním pracovníkem atd.).
- 125.** Pro trestné činy spáchané dětmi by mohly být zřízeny zvláštní soudy pro mládež, nebo alespoň senáty pro mládež.⁹⁸ V maximální možné míře by v případě dětí nemělo být dovoleno obracet se na soudy pro dospělé, uplatňovat postupy pro dospělé nebo ukládat tresty pro dospělé.⁹⁹ V souladu s požadavkem na specializaci v této oblasti by mohla být v rámci donucovacích orgánů zřizována specializovaná oddělení (pokyn 63).

V několika věcech proti Spojenému království zahrnujících mladistvé pachatele Soud zdůraznil, že musí být přijata zvláštní opatření ke změně postupu soudů pro dospělé s cílem zmírnit tvrdost soudního řízení pro dospělé s ohledem na nízký věk obžalovaného. Například právní odborníci by neměli nosit paruky a taláry a mladistvý pachatel nemá být usazen na vyvýšené ploše, ale má mu být umožněno sedět vedle jeho právního zástupce nebo sociálního pracovníka. Soudní jednání by měla být vedena způsobem, který co nejvíce omezí pocit zastrašování a zábrany.

V návaznosti na věc *T v. Spojené království a věc V v. Spojené království*, v rámci nichž bylo prostředí vnitrostátních soudů pro děti považováno za zastrašující, byl vypracován návrh praktického pokynu pro soudní řízení ve věcech dětí a mládeže před Korunním soudem (Practice Direction for Trials of Children and Young Persons in the Crown Court). Cílem je zamezit zastrašování, ponižování nebo tísní dítěte během soudního řízení. Tento praktický pokyn zahrnuje mimo jiné tyto prvky: možnost, aby dítě navštívilo soudní síň před soudním řízením, aby se s ní seznámilo, možnost policejní podpory, aby se zamezilo zastrašování nebo zneužívání ze strany tisku, nepoužívání paruk a talárů, vysvětlení postupů tak, aby jim dítě rozumělo, omezená účast na soudních jednáních atd.

Polské ministerstvo spravedlnosti podporuje a zavádí koncept výslechových místností vstřícných k dětem ve spolupráci s jednou nevládní organizací. Hlavním cílem je chránit děti, které se stanou svědky a oběťmi trestného činu, zejména trestných činů zahrnujících sexuální a domácí násilí, tak že budou do praxe zavedeny zásady výslechu dětí v přátelských podmínkách a kompetentními pracovníky. Tento postup zajistí, aby byly děti vyslýchány soudcem za přítomnosti psychologa. Ostatní zapojené osoby (státní zástupce, advokát, obviněný, soukromý žalobce) jsou přítomni v samostatné místnosti a mají možnost se výslechu účastnit díky komunikačním systémům mezi místnostmi, jednostranným zrcadlům a/nebo živému vysílání. Důležité detaily pro to, aby se děti cítily příjemně, mimo jiné zahrnují: zaručené soukromí (zvukotěsné

98. Úmluva OSN o právech dítěte, čl. 40 odst. 3.

99. Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. R (87)20 týkající se sociálních reakcí na kriminalitu mladistvých, řízení proti nezletilým, bod 5.

dveře mezi výslechovou místností a ostatními místnostmi/prostorami); místnost vybavená v souladu s potřebami dítěte, aby se zajistila fyzická a duševní bezpečnost dítěte během výslechu, používání neutrálních barev a vybavení místnosti, které zajistí, že děti mohou daný čas strávit příjemněji (dvě velikosti stolů a židlí, pohovka nebo křeslo, měkký koberec); místnosti vybavené materiály a zařízeními, které jsou užitečné pro shromažďování informací poskytovaných dítětem (barevné tužky, papír, panenky atd.).

6. Dokazování / výpovědi dětí

- 126.** Otázka shromažďování důkazů / výpovědi dětí není zdaleka vůbec jednoduchá. Jelikož v této oblasti existuje málo standardů (například Obecné zásady OSN týkající se justice ve věcech zahrnujících oběti a svědky trestné činnosti z řad dětí),¹⁰⁰ byla pocítována potřeba tyto otázky řešit, protože vedení takovýchto výslechů, pokud jde o dokazování / výpovědi, vyžaduje praktické pokyny.
- 127.** Jak je stanoveno v pokynu 64, toto by mělo být v maximální možné míře prováděno vyškolenými odborníky. V téže souvislosti pokyn 66 doporučuje, aby výslechy, pokud je zapotřebí více než jeden, přednostně prováděla tatáž osoba z důvodu jednotnosti a vzájemné důvěry, ale aby byl počet výslechů omezen na minimum (pokyn 67).
- 128.** Ze zřejmých důvodů by měla být přijata zvláštní opatření, aby shromažďování důkazů, zejména od dětských obětí, probíhalo v co nejpříznivějších podmínkách. Příklady těchto praktik zahrnují možnost vypovídat prostřednictvím audio, video nebo TV spojení, jakož i podání svědeckví odborníkům před zahájením soudního řízení, zamezení vizuálního nebo jiného kontaktu mezi obětí a údajným pachatelem (pokyn 68) nebo výpověď bez přítomnosti údajného

^{100.} Obecné zásady OSN týkající se justice ve věcech zahrnujících oběti a svědky trestné činnosti z řad dětí (usnesení Hospodářské a sociální rady 2005/20, 22. července 2005), čl. XI bod 30 písm. d): „používají postupy ohleduplné k dítěti zahrnující výslechové místnosti určené pro děti, mezioborové služby pro dětské oběti integrované na stejném místě, upravené soudní prostředí, které bere v úvahu dětské svědky, přestávky během svědecké výpovědi dítěte, soudní jednání plánovaná v denní dobu přiměřenou věku a úrovni dítěte, vhodný systém oznamování, aby se zajistilo, že dítě se dostaví k soudu, pouze pokud je to nezbytné, a další vhodná opatření k usnadnění svědecké výpovědi dítěte.“ Je zapotřebí mít na paměti, že tyto pokyny se týkají podávání svědeckví obecně, nikoli pouze v trestním řízení.

pachatele (pokyn 69). Ve zvláštních případech, jako je například sexuální vykořisťování, však může být pořizování videozáznamů z výslechů pro oběti traumatické. Je tedy třeba posoudit možnou újmu nebo sekundární viktimizaci vyplývající z takovýchto záznamů a bude třeba zvážit jiné metody, například audiozáznam, aby se zamezilo reviktimizaci a sekundárnímu traumatu.

- 129.** Procesní zákony a právní předpisy členských států se v této oblasti značně liší a mohou existovat méně přísná pravidla pro výpovědi dětí. V každém případě by členské státy měly při uplatňování právních předpisů v oblasti dokazování upřednostňovat zájem dítěte. Příklady uvedené v pokynu 70 zahrnují neexistenci požadavku, aby dítě přísahalo nebo činilo jiná obdobná prohlášení. Tyto pokyny se nemají dotýkat záruk práva na obhajobu v různých právních systémech; vyzývají však členské státy, aby podle potřeby přizpůsobily některé prvky pravidel pro dokazování tak, aby se zamezilo další traumatizaci dětí. Nakonec to vždy bude soudce, kdo posoudí závažnost a platnost jakéhokoli poskytnutého svědeckví nebo důkazu.
- 130.** Pokyn 70 také uvádí, že tyto úpravy pro děti by samy o sobě neměly snižovat hodnotu poskytnutého svědeckví. Je však zapotřebí se vyhybat přípravě dětského svědka na podání svědeckví z důvodu rizika přílišného ovlivňování dítěte. Vytvoření vzorových výslechových protokolů (pokyn 71) by nemělo nezbytně být úkolem soudců, ale spíše vnitrostátních soudních orgánů.
- 131.** Ačkoli používání audio- nebo videozáznamů výpovědi dětí má určité výhody, protože slouží k tomu, aby se zamezilo opakování často traumatických zážitků, přímé svědeckví před vyslyšajícím soudcem může být vhodnější pro děti, které nejsou oběťmi, ale údajnými pachateli trestných činů.
- 132.** Jak již bylo uvedeno, věk by neměl být překážkou práva dítěte se plně účastnit soudního řízení.¹⁰¹ Podle pokynu 73 by se nemělo předpokládat, že svědecké výpovědi dětí jsou neplatné nebo nedůvěryhodné pouze na základě jejich věku.

^{101.} Tamtéž, čl. VI bod 18.

133. Pokud mají být děti požádány, aby vypovídaly v rámci řízení v rodinněprávních věcech, nebo pokud samy vyjádří své přání v těchto věcech vypovídat, mělo by být náležitě přihlédnuto k jejich zranitelné pozici v rodině a k dopadu, jaký toto svědectví může mít na současné a budoucí vztahy. Je zapotřebí vyvinout veškeré možné úsilí a zajistit, aby si dítě bylo vědomo důsledků svého svědectví a aby bylo při výpovědi podpořeno kterýmkoli z již zmíněných prostředků.

Soud uznal zvláštnosti řízení týkajících se sexuálně motivovaných trestných činů. Ve věci *S.N. v. Švédsko* Soud konstatoval: „Tato řízení jsou oběti často považována za utrpení, zejména je-li oběť proti své vůli konfrontována s obžalovaným. Tyto prvky jsou ještě markantnější v případě zahrnujícím nezletilou osobu. Při posuzování otázky, zda se obviněnému dostalo spravedlivého řízení, musí být přihlédnuto k právu osoby pokládané za oběť na respektování soukromého života. Soud proto připouští, že v trestním řízení týkajícím se pohlavního zneužívání mohou být přijata určitá opatření za účelem ochrany oběti za předpokladu, že tato opatření lze sladit s přiměřeným a účinným výkonem práv na obhajobu.“¹⁰²

V téže věci se pozornost zaměřila také na možnou sugestivní povahu některých otázek. Aby se zamezilo negativním dopadům této situace, mohli by být přizváni soudní znalci v oboru psychologie, speciálně vyškolení a se specifickými znalostmi.¹⁰³

Ve věci *W.S. v. Polsko* Soud navrhl možné způsoby ověření hodnověrnosti oběti, kterou je malé dítě, a zdůraznil, že to lze provést méně invazivním způsobem než přímým výslechem. Mohlo by být použito několik propracovaných metod, jako je výslech dítěte v přítomnosti psychologa, kdy by otázky písemně pokládala obhajoba, nebo výslech ve studiu umožňujícím žadateli nebo jeho advokátovi být takovému výslechu přítomni prostřednictvím videospojení nebo jednostranného zrcadla.¹⁰⁴

102. Evropský soud pro lidská práva (první sekce), rozsudek ze dne 2. července 2002, *S.N. v. Švédsko*, č. 34209/96, bod 47.

103. Tamtéž, bod 53.

104. Evropský soud pro lidská práva (čtvrtá sekce), rozsudek ze dne 19. června 2007, *W.S. v. Polsko*, č. 21508/02, bod 61.

E. Justice vstřícná k dětem po skončení soudního řízení

134. Existuje mnoho opatření, která lze přijmout, aby byla justice po skončení soudního řízení k dětem vstřícná. Začíná to komunikací a vysvětlením daného rozhodnutí nebo rozsudku dítěti (pokyn 75). Tyto informace by měly být doplněny o vysvětlení možných opatření, která mohou být přijata, včetně podání odvolání nebo využití nezávislého mechanismu pro podávání stížností. Toto by měl učinit zástupce dítěte, tj. advokát, procesní opatrovník nebo zákonný zástupce, v závislosti na právním systému. Pokyny 75, 77 a 81 se vztahují k těmto zástupcům.

135. Pokyn 76 doporučuje, aby byly bez prodlení podniknuty kroky k usnadnění výkonu rozhodnutí/rozsudků, které zahrnují děti nebo se jich dotýkají.

136. V mnoha případech, a zejména v občanských věcech, rozsudek nezbytně neznamená, že je konflikt nebo problém definitivně vyřešen: dobrým příkladem jsou rodinné záležitosti, kterými se zabývají pokyny 78 a 79. V této citlivé oblasti by měla existovat jasná pravidla pro vyvarování se síle, nátlaku nebo násilí při provádění například opatření týkajících se styku s dítětem, aby se zamezilo další traumatizaci. Rodiče by proto měli být pro ukončení svých sporů raději odkázáni na mediační služby nebo neutrální střediska pro styk s dětmi místo toho, aby soudní rozhodnutí vykonávala policie. Jedinou výjimkou je situace, kdy je ohroženo blaho dítěte. Aby se zajistil zájem dítěte, mají při následných krocích v rodinných sporech svou úlohu také další služby, například služby na podporu rodiny.

V případech výkonu rozhodnutí v rodinněprávních záležitostech, jako jsou právo na styk s dítětem a právo na péči o dítě, Soud při několika příležitostech rozhodl, že rozhodující je otázka, zda vnitrostátní orgány podnikly všechny nezbytné kroky k usnadnění výkonu, jak lze s ohledem na zvláštní okolnosti každého případu přiměřeně požadovat.

V Rakousku nabízí „Besuchscafe“ dětem možnost zůstat po rozvodu nebo odluce v kontaktu s oběma rodiči v bezpečném prostředí, které jim poskytuje podporu. Právo na styk s dítětem lze zajistit ve zvláštních prostorách pod dohledem vyškolených pracovníků, aby se zamezilo střetům mezi rodiči při jakémkoli uplatnění tohoto práva. Tento druh styku s dítětem pod dohledem může nařídit soud nebo o něj mohou požádat jeden nebo oba rodiče. Ústřední otázkou je blaho dítěte a zamezení tomu, aby se dítě ocitlo uprostřed sporu mezi rodiči.

137. Pokyny 82 a 83 se zabývají dětmi, které se dostaly do střetu se zákonem. Zvláštní pozornost je věnována úspěšnému začlenění do společnosti, důležitosti neposkytovat záznamy v rejstříku trestů mimo justici a oprávněným výjimkám z této důležité zásady. Výjimky by mohly být uděleny v případě závažných trestných činů, mimo jiné z důvodu veřejné bezpečnosti, a pokud jde o zaměstnání v kontaktu s dětmi. Mohlo by se například jednat o zaměstnání osoby, která v minulosti spáchala trestný čin zneužívání dětí. Cílem pokynu 83 je chránit všechny kategorie dětí, nikoli pouze ty zvláště zranitelné.

138. Ve věci *Bouamar v. Belgie* Soud přezkoumával případ mladistvého pachatele, který byl devětkrát umístěn do vazby ve věznici pro dospělé a následně propuštěn. Ačkoli držení mladistvých ve věznicích pro dospělé v té době zákon na ochranu mládeže umožňoval, Evropský soud pro lidská práva dospěl k závěru, že: „Devět příkazů k vzetí do vazby není ve svém souhrnu slučitelných s čl. 5.1.d. pododstavcem d). Opakované uvěznění mělo ten efekt, že každý další příkaz k vzetí do vazby byl podle čl. 5.1.d pododstavce d) stále méně „zákonný“, zvláště proto, že právní zástupce Koruny nikdy nezhájil trestní řízení proti stěžovateli ve vztahu k trestným činům, které údajně spáchal.“¹⁰⁵

^{105.} Evropský soud pro lidská práva (senát), rozsudek ze dne 29. února 1988, *Bouamar v. Belgie*, č. 9106/80, body 52–53.

Britská nadace Barnado's zřídila v několika zařízeních pro mladistvé pachatele po celém Spojeném království službu na podporu dětí (Children's Advocacy Service) určenou pro mladé lidi, jimž poskytuje nezávislou podporu a pomáhá jim s otázkami souvisejícími s blahem, péčí, zacházením a plánováním přemístění v době, kdy jsou zadržováni. Kromě přímých setkání do jednoho týdne od uvěznění mohou mladí lidé tuto službu kontaktovat nebo využít bezplatné linky důvěry. Tato služba pomáhá mladým lidem porozumět systému a kontaktovat příslušné odborníky, aby jim pomohli řešit jejich problémy.

V. Podpora dalších opatření vstřícných k dětem

139. Je samozřejmé, že skutečné zlepšení v oblasti práv dětí a justice vstřícné k dětem vyžaduje proaktivní přístup ze strany členských států Rady Evropy, které se vybízejí, aby provedly řadu různých opatření.

140. Opatření a) až d) vybízejí k výzkumu v této oblasti, výměně zkušeností, spolupráci a činností v oblasti zvyšování informovanosti, zejména vytvářením verzí právních nástrojů vstřícných k dětem. Vyjadřují také podporu dobře fungujícím informačním kancelářím pro práva dětí.

141. Investice do vzdělávání o právech dětí a šíření informací o právech dětí není podle Úmluvy OSN o právech dítěte¹⁰⁶ pouze povinností, ale je rovněž preventivním opatřením proti porušování práv dětí. Znat své vlastní práva je prvním předpokladem k tomu, aby člověk mohl svých práv „využívat“ a byl schopen rozpoznat jejich porušení nebo potenciální porušení.¹⁰⁷

Mnoho organizací vytváří verze Úmluvy OSN o právech dítěte a jiných relevantních dokumentů o právech dětí, které jsou vstřícné k dětem. Jedním z příkladů je verze Obecných zásad OSN týkajících se justice ve věcech zahrnujících oběti a svědky trestné činnosti z řad dětí, která je vstřícná k dětem a kterou vytvořila organizace UNICEF a Úřad OSN pro drogy a kriminalitu.

^{106.} Článek 42: „Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, se zavazují s využitím odpovídajících prostředků široce informovat o zásadách a ustanoveních této úmluvy jak mezi dospělými, tak mezi dětmi“.

^{107.} Viz také Berro-Lefèvre, *op. cit.*, s. 74–75.

- 142.** Cílem opatření předpokládaných podle písmen *e)* až *g)* je usnadnit přístup dětí k soudům a k mechanismům pro podávání stížností a v této souvislosti zvážit řadu možných opatření (zavedení systému specializovaných soudců a advokátů, usnadnění úlohy občanské společnosti a nezávislých orgánů na vnitrostátní, regionální i celosvětové úrovni). V této oblasti by měly státy počítat s využíváním kolektivních stížností. Dobrým příkladem je systém kolektivních stížností podle revidované Evropské sociální charty (ETS č. 163), který je přístupný, není zapotřebí žádná individuální oběť a nemusí být vyčerpány všechny vnitrostátní právní prostředky. Veřejní ochránci práv dětí, nevládní organizace pro práva dětí, sociální služby atd. by měli být schopni podávat stížnosti nebo zahajovat řízení jménem konkrétního dítěte.
- 143.** Stojí za to uvést, že na mezinárodní úrovni se také podporují nové strategie, jako je například výše zmíněná kampaň za postup pro podávání stížností podle Úmluvy o právech dítěte.
- 144.** Písmena *h)* až *i)* se zaměřují na potřebu vhodných opatření v oblasti vzdělávání, odborné přípravy a zvyšování informovanosti, zatímco písmena *j)* až *k)* vyjadřují podporu vhodným specializovaným strukturám a službám.

VI. Sledování a hodnocení

- 145.** Členské státy se vybízejí, aby provedly řadu opatření k provedení těchto pokynů. Měly by zajistit jejich obecné šíření mezi všemi orgány, které jsou odpovědné za hájení práv dětí nebo se v této oblasti jinak angažují. Jednou z možností by bylo šíření pokynů ve verzích vstřícných k dětem.
- 146.** Členské státy by také měly zajistit přezkoumání vnitrostátních právních předpisů, politik a postupů v souladu s těmito pokyny a pravidelné přezkoumávání pracovních metod v této oblasti. Rovněž se vyzývají, aby stanovily zvláštní opatření pro dodržení litery a ducha těchto pokynů.
- 147.** V tomto ohledu má udržování nebo zavedení rámce, včetně jednoho nebo více nezávislých mechanismů (jako je veřejný ochránce práv nebo veřejní ochránci práv dětí), vrcholnou důležitost pro podporu a sledování provádění těchto pokynů

- 148.** Na závěr je jasné, že organizace občanské společnosti, instituce a orgány podporující a ochraňující právo dítěte by měly začít hrát aktivní úlohu v procesu sledování.

Sales agents for publications of the Council of Europe

Agents de vente des publications du Conseil de l'Europe

BELGIUM/BELGIQUE

La Librairie Européenne -
The European Bookshop
Rue de l'Orme, 1
BE-1040 BRUXELLES
Tel.: +32 (0)2 231 04 35
Fax: +32 (0)2 735 08 60
E-mail: info@libeurop.eu
http://www.libeurop.be

Jean De Lannoy/DL Services
Avenue du Roi 202 Koningslaan
BE-1190 BRUXELLES
Tel.: +32 (0)2 538 43 08
Fax: +32 (0)2 538 08 41
E-mail: jean.de.lannoy@dl-servi.com
http://www.jean-de-lannoy.be

BOSNIA AND HERZEGOVINA/ BOSNIE-HERZÉGOVINE

Robert's Plus d.o.o.
Marka Marulića 2/V
BA-71000, SARAJEVO
Tel.: +387 33 640 818
Fax: +387 33 640 818
E-mail: robertsplus@bih.net.ba

CANADA

Renouf Publishing Co. Ltd.
1-5369 Canotek Road
CA-OTTAWA, Ontario K1J 9J3
Tel.: +1 613 745 2665
Fax: +1 613 745 7660
Toll-Free Tel.: (866) 767-6766
E-mail: order.dept@renoufbooks.com
http://www.renoufbooks.com

CROATIA/CROATIE

Robert's Plus d.o.o.
Marasovičeva 67
HR-21000, SPLIT
Tel.: +385 21 315 800, 801, 802, 803
Fax: +385 21 315 804
E-mail: robertsplus@robertsplus.hr

CZECH REPUBLIC/ RÉPUBLIQUE TCHÈQUE

Suweco CZ, s.r.o.
Klecakova 347
CZ-180 21 PRAHA 9
Tel.: +420 2 424 59 204
Fax: +420 2 848 21 646
E-mail: import@suweco.cz
http://www.suweco.cz

DENMARK/DANEMARK

GAD
Vimmelskaflet 32
DK-1161 KØBENHAVN K
Tel.: +45 77 66 60 00
Fax: +45 77 66 60 01
E-mail: gad@gad.dk
http://www.gad.dk

FINLAND/FINLANDE

Akateeminen Kirjakauppa
PO Box 128
Keskuskatu 1
FI-00100 HELSINKI
Tel.: +358 (0)9 121 4430
Fax: +358 (0)9 121 4242
E-mail: akatilaus@akateeminen.com
http://www.akateeminen.com

FRANCE

La Documentation française
(diffusion/distribution France entière)
124, rue Henri Barbusse
FR-93308 AUBERVILLIERS CEDEX
Tél.: +33 (0)1 40 15 70 00
Fax: +33 (0)1 40 15 68 00
E-mail: commande@ladocumentationfrancaise.fr
http://www.ladocumentationfrancaise.fr

Librairie Kléber
1 rue des Francs Bourgeois
FR-67000 STRASBOURG
Tel.: +33 (0)3 88 15 78 88
Fax: +33 (0)3 88 15 78 80
E-mail: librairie-kleber@coe.int
http://www.librairie-kleber.com

GERMANY/ALLEMAGNE

AUSTRIA/AUTRICHE
UNO Verlag GmbH
August-Bebel-Allee 6
DE-53175 BONN
Tel.: +49 (0)228 94 90 20
Fax: +49 (0)228 94 90 222
E-mail: bestellung@uno-verlag.de
http://www.uno-verlag.de

GREECE/GRÈCE

Librairie Kauffmann s.a.
Stadiou 28
GR-105 64 ATHINAI
Tel.: +30 210 32 55 321
Fax: +30 210 32 30 320
E-mail: ord@otenet.gr
http://www.kauffmann.gr

HUNGARY/HONGRIE

Euro Info Service
Pannónia u. 58.
PF. 1039
HU-1136 BUDAPEST
Tel.: +36 1 329 2170
Fax: +36 1 349 2053
E-mail: euroinfo@euroinfo.hu
http://www.euroinfo.hu

ITALY/ITALIE

Licosa SpA
Via Duca di Calabria, 1/1
IT-50125 FIRENZE
Tel.: +39 0556 483215
Fax: +39 0556 41257
E-mail: licosa@licosa.com
http://www.licosa.com

NORWAY/NORVÈGE

Akademika
Postboks 84 Blindern
NO-0314 OSLO
Tel.: +47 2 218 8100
Fax: +47 2 218 8103
E-mail: support@akademika.no
http://www.akademika.no

POLAND/POLOGNE

Ars Polona JSC
25 Obroncow Street
PL-03-933 WARSZAWA
Tel.: +48 (0)22 509 86 00
Fax: +48 (0)22 509 86 10
E-mail: arspolona@arspolona.com.pl
http://www.arspolona.com.pl

PORTUGAL

Livraria Portugal
(Dias & Andrade, Lda.)
Rua do Carmo, 70
PT-1200-094 LISBOA
Tel.: +351 21 347 42 82 / 85
Fax: +351 21 347 02 64
E-mail: info@livrariaportugal.pt
http://www.livrariaportugal.pt

RUSSIAN FEDERATION/ FÉDÉRATION DE RUSSIE

Ves Mir
17b, Butlerova ul.
RU-101000 MOSCOW
Tel.: +7 495 739 0971
Fax: +7 495 739 0971
E-mail: orders@vesmirbooks.ru
http://www.vesmirbooks.ru

SPAIN/ESPAGNE

Díaz de Santos Barcelona
C/ Balmes, 417-419
ES-08022 BARCELONA
Tel.: +34 93 212 86 47
Fax: +34 93 211 49 91
E-mail: david@diazdesantos.es
http://www.diazdesantos.es

Díaz de Santos Madrid
C/Albasanz, 2
ES-28037 MADRID
Tel.: +34 91 743 48 90
Fax: +34 91 743 40 23
E-mail: jpinilla@diazdesantos.es
http://www.diazdesantos.es

SWITZERLAND/SUISSE

Planetis Sàrl
16 chemin des Pins
CH-1273 ARZIER
Tel.: +41 22 366 51 77
Fax: +41 22 366 51 78
E-mail: info@planetis.ch

UNITED KINGDOM/ROYAUME-UNI

The Stationery Office Ltd
PO Box 29
GB-NORWICH NR3 1GN
Tel.: +44 (0)870 600 5522
Fax: +44 (0)870 600 5533
E-mail: book.enquiries@tso.co.uk
http://www.tsoshop.co.uk

UNITED STATES and CANADA/ ÉTATS-UNIS et CANADA

Manhattan Publishing Co
670 White Plains Road
USA-10583 SCARSDALE, NY
Tel.: +1 914 271 5194
Fax: +1 914 472 4316
E-mail: coe@manhattanpublishing.com
http://www.manhattanpublishing.com

Council of Europe Publishing/Éditions du Conseil de l'Europe
FR-67075 STRASBOURG Cedex

Tel.: +33 (0)3 88 41 25 81 – Fax: +33 (0)3 88 41 39 10 – E-mail: publishing@coe.int – Website: http://book.coe.int

Pokyny o justici vstřícné k dětem a jejich důvodová zpráva byly přijaty Radou Evropy v roce 2010. Na základě stávajících mezinárodních a evropských standardů, zejména Úmluvy OSN o právech dítěte a Evropské úmluvy o lidských právech, jsou pokyny koncipovány tak, aby zaručovaly účinný přístup dětí k justici a vhodné zacházení v rámci justice. Vztahují se na všechny situace, v nichž se děti mohou, z jakéhokoli důvodu a v jakémkoli postavení, dostat do kontaktu se systémem trestního, občanského nebo správního soudnictví. Připomínají a podporují zásady zájmu dítěte, péče a respektu, účasti, rovného zacházení a právního státu. Pokyny se zabývají otázkami, jako jsou práva na informace, zastoupení a účast, ochrana soukromí, bezpečnost, víceoborový přístup a odborná příprava, ochranná opatření ve všech fázích řízení a zbavení svobody.

Čtyřicet sedm členských států Rady Evropy se vybízí, aby své právní systémy přizpůsobily konkrétním potřebám dětí a překlenuly propast mezi mezinárodně dohodnutými zásadami a realitou. Za tímto účelem nabízí důvodová zpráva příklady osvědčených postupů a navrhuje možnosti řešení a nápravy právních a praktických nedostatků v justici pro děti.

Tyto pokyny tvoří nedílnou součást strategie Rady Evropy v oblasti práv dětí a jejího programu „Budování Evropy pro děti a s dětmi“. V členských státech se plánuje řada činností v oblasti podpory, spolupráce a sledování s cílem zajistit účinné provádění pokynů ve prospěch všech dětí.

Rada Evropy má 47 členských států a pokrývá prakticky celý evropský kontinent. Snaží se vytvářet společné demokratické a právní zásady založené na Evropské úmluvě o lidských právech a dalších referenčních textech týkajících se ochrany fyzických osob. Od doby svého založení v roce 1949, po skončení druhé světové války, Rada Evropy symbolizuje usmíření.

Publications Office

Publishing
Editions

ISBN 978-92-79-27689-7

doi:10.2838/96793
DS-31-12-365-CS-N

ISBN 978-92-871-7573-1

€15/US\$30